

Imádkozzál és dolgozzál.

(Május elsején.) Alapige: 11. Mózes 20. 9.

Keresztény Testvéreim! Amikor bezöldülnek a rétek, lombosodni kezdenek a fák és díszbe öltöznek a virágok, a természet legszebb pompája között érkezik meg piros ruhájával a május elseje. Időnként vasárnapra esik az s így a szószerk beszédtemáját is megszabja, de ha hétköznapra esik is, nem mehetünk el mellette, kell, hogy legyen szavunk hozzá innen a szószerkről is. Ezért választottam ezeket az alapigéket és ezért akarok a május elsejével kapcsolatosan beszélni ma e szent helyről.

De hát milyen ünnep is a május elseje? A munka és a munkásság ünnepe volna, ahogy a naptárak is jelzik, de a tényleges helyzet az, hogy egy-két foglalkozási ágban dolgozó társadalmi osztály kisajátította ezt az ünnepet magának és egészen más színezetet ad az ünnepnek, mint amit tulajdonképpen kellene adni. Aki május elsején már volt nagyobb városban, vagy ott, ahol nagyobb munkás-társadalom él egy tömegben, aki megfigyelte a május elsején rendezett felvonulásokat, meghallgatta a gyűlések szónokait, az tudja, hogy mi a május elseje ma. A valóság az, hogy a megszervezett munkásság ünnepe, felvonulást rendez, követel, lázadzik, a többi pedig nézi őket. S ez nemcsak azért van, mert a munkásság többi része megszervezetlen, hanem azért, mert csak némely munkának a művelőit tartják méltónak a május elsejéhez. Ezért van az, hogy május elseje nem lett összekötőkapocs az emberek között, hanem egy ék, mely úgy látszik, hogy mind jobban verődik az emberek közé, hogy elválassza őket. Igen, mert ez a társadalmi osztály, mely magát munkásnak nevezi és a május elsejét kizárólag a maga ünnepének tartja máskor is, de ma különösen ferde szemmel néz az emberi társadalom néhány osztályára, azokra, akiket ő nem számít a munkások közé. Pedig föltehetjük a kérdést, hogy van e ilyen társadalmi osztály? Nyugodtan felelhetjük: nincsen. Van egyes, aki nem dolgozik, aki kerül a munkát, aki téltenségben tölti a napok egymásutánját s amiért pedig ilyen minden társadalomban akad, nem lehet általánosítani s egy társadalmat dologkerülőnek nevezni, mint némelyek teszik. Megengedem, hogy talán a látszat olykor állításom ellen beszél. Lehet, hogy némelyek a múlt nagy munkájával biztosították a jelenben

életüket. Lehet, hogy az ősök nagy lemondása, áldozni tudása s életüknek a munkabani felőrlése, biztosította az utódok könnyebb megélhetését. De általánosítani, dologkerülőnek nevezni ezért egy-egy társadalmi osztályt s így gyűlölettel nézni rá, nem szabad.

Milyen furcsa is lenne ha az a társadalom, melynek tagjai bányákban, gyárakban, vagy műhelyekben dolgozik, csak magát tartaná munkásnak s így a május elsejét is csak a maga ünnepének tartaná. Mert kérdezem: lehet-e a május elsejének ünnepéből kifogadni a munkást, akiről alig esik ilyenkor szó, a földművest, a legmunkásabb munkást. Azt, akinek nincsen megszabva a nyolcórás munkaidő, hanem virradattól estig sokszor még a holdvilágos éjszakán is dolgozik. Azt, akit a nap perzselő sugarai megégetnek, akit az eső bőrig megáztat, akinek bőrét cserepesre fujja a szél, akit sokszor még vasárnap sem enged nyugodni az elmulaszthatatlan munka. Hát a földműves ne lenne munkás?

Még szembetűnőbb az, amikor a szervezett munkásság május elsején szembenéz a szellemi munkással s ezt a társadalmi osztályt nem tartja munkásnak. Így csak a tájékozatlan beszélhet. Aki látott már hivatalnokot, aki reggel nyolctól egy óráig s délután is naptalan irodák poros aktái, vagy az írógép fölé görnyedve dolgozik, mialatt arcára sárga színt varázsol az egészségtelen levegő; azt a hivatalnokot is munkásnak kell tartani. Aki volt már iskolába, ahol a tanítók, a nemzet napszamosai, fáradságot nem ismerő munkával és kitartással öntik a sokszor rossz és rakoncátlan gyermekek fejébe a tudományt, az az oktatókat, nevelőket nem nevezheti dologtalan, munkát kerülő embereknek. Aki már látott orvost, akit a legszebb álmából vert föl valaki és rozoga szekéren visz hosszú kilométereken át, hogy egy életnek a megmentője legyen, az az orvost is munkásnak kell, hogy számítsa. Aki megfigyelt egy-egy lekipasztort, aki a rábizott gyülekezéért dolgozik, lelki szükségleteiről gondoskodik, int, fedd és oktat, vigasztal, bátorít és oltalmaz, aki az utóbbi idők annyi terhét fő vette egy nép boldogulásáért, az a lelkek pásztorát is a munkások közé kell, hogy számítsa. Aki mindezeket nem akarja meglátni, aki csak a maga munkáját látja és aszerint ítél, az hasonlatosan gondolkozik az aezopusi mesében szereplő végtagokhoz.

Egy alkalommal — írja Aezopus — az emberi test egyes

részei, különösen a karok, panaszt emeltek a gyomor ellen. Mi egész nap dolgozunk, feszül az izmunk s amit szerzünk, azt a gyomor, amely nem dolgozik nap-nap után, csak e nyeli. Elhatározták, hogy a télen gyomornak ezentul semmit, vagy csak keveset adnak, hiszen munkája után nem érdemel semmit. Az elhatározás tett követte s a gyomortól mind jobban megvonták a táplálékot. Egy szép napon azonban arra ébredtek, hogy a lábak nem bírják a járást, a karokban nem feszül az izom, a vállak nem bírják a terheket. Belátták, hogy amikor a gyomor ellen fordultak, önmaguk ellen is fordultak. Belátták, hogy a gyomor fontos munkát végez, ha ők azt nem is látják és visszatértek a régi rendhez.

Hasonlítsuk az emberi társadalmat egy gőzgéphez. Vajon elmondhatjuk-e, hogy a gőzgépnél csak a lendítő kerék végez munkát s a többi nem. Vajon csak a kerék részesülhet-e ünnepben s a többi alkatrész nem? Alig hiszem. Éppen így tévednek azok, akik csak a fizikai munkát s annak is csak némelyeit tartják munkának. Ez a gondolkodás az egyik, ami az embert az embertől május elsején elválasztja.

A másik pedig a hit, a vallás körül fordul meg. Sajnos, de azt kell megállapítanunk, hogy az a munkásság, aki május elsején olyan nagy ünnepet rendez s mindenki mást erre az ünnepre méltatlannak tart, elég messze áll a hittől, vallástól és egyháztól. Nem mindenütt, mert az is megtörtént nemrég Angliában, hogy a sztrájkoló munkások azzal töltötték idejüket, hogy templomot építettek. Nálunk azonban a május elsején ünneplő munkásság mind jobban távolodik el az egyháztól. Lehet, hogy ezért az egyház is felelős, mert nem törődött eléggé a munkásság lelki szükségleteivel, de hibás az a munkás osztály is, aki nem kereste a kapcsolatot az egyházzal s nem akart beleilleszkedni az egyház kereteibe. Pedig a munkásságnak erre soha sem lehetett komoly oka, mert a keresztény egyház alapítója hiva volt a munkának, hisz tanítványait is egyszerű munkások közül választotta s a hivatásukat betöltő egyházak szintén éppen úgy ölelik keblükre a testi munkást, mint bárki mást. A tévedés ott volt és ott van, amikor sokan annyira beleölték magukat némely munkába, hogy egyebet észrevenni nem akartak, amikor nem tudták összeegyeztetni a munkát az imádsággal, a műhelyt a templommal, az erőt az isteni segítséggel. Amikor némelyek annyira rabjai lettek a műhelynek, hogy a templomot elkerülték.

Annyira biztak erejükben, hogy Isten segítségére nem tartottak igényt, annyira kielégültek mindennapi hajszájukban, hogy az imádkozást fölöslegesnek tartották. Pedig lehet-e a földi életet ezeknek összeegyeztetése nélkül leélni. Lehet-e helyes az az élet, amely csak a műhelyben, a munkában és a szabadidők könnyű eltékozlásában merül ki, de templomban egy percet sem tölt, imádkozással nincs átszöve és isteni segítség nélkül akarja megélni azt. Olyan lehet az, mintha valaki éppen az ellenkezővel akarna helyes életet élni, mint amivel kell. Az igazi élet a kettő harmonikus összetételéből eredhet csupán. Erre figyelmeztet az a mindnyájunk által jól ismert alapige is, a Mózes negyedik parancsolata. Hat napon át munkálkodjál, — mondja a parancsolat — végezd el minden dolgodat. Tehát figyelmeztet mindenkit a munkára. Ellenben a hetedik napra vonatkozóan előírja, hogy azt megszenteljük. A több ezer éves parancsolat arra mutat, hogy már akkor meglátta Mózes azt a helyes utat, amelyen a földi élet teljessé lehet: a munka és az imádság. Azóta az élet nem, hogy engedett volna ezekből a feltételekből, hanem még inkább megköveteli azokat. Halljátok csak egy kis história miként oktat e téren minket.

Egy nagy folyam öreg révésze vitt át egyszer néhány férfit csolnakán a tulsó partra. Olyanok lehettek utasai, akik a hit és vallás dolgaival keveset törődtek, akik azt hitték, hogy a munka az élet nyitja. Mikor a nagy folyam közepe táján jártak, az utasok meglátták, hogy az öreg révész evezőjére valami irás föl van vésvé. Jobban szemügyre vették s hát az egyikre az volt felvésvé, hogy imádkozzál, a másikra pedig, hogy dolgozzál. Bizonyára egy hosszú élet tapasztalata sugallta neki ezeket a szavakat. Az utasok azonban nem állották meg szó nélkül. Elmaradott ember maga öreg — mondták neki — minek kell imádkozni annak, aki dolgozik. Mindenki jobban tenné, ha dolgoznék, amíg imádkozik. Bizony többre menne. Az öreg révész csak hallgatott, de nemsokára azt az evezőt, amelyre imádkozzál volt írva, letette a csolnakba s a másikkal hatalmasan kezdett egyik oldalon evezni. A csolnak pedig nem haladt előre, csak körben forgott. Mit csinál kend öreg, talán megzavarodott, így soha sem érünk partot — felelték az utasok. — Én az önök tanácsára hallgattam, de most beláthatják, hogy rossz tanácsot adtak. Beláthatják, hogy az előrehaladáshoz dolgozni, de imádkozni is kell s hogy az igazi emberi élet e kettőből tevődik össze

ezen a földön.

Testvéreim! Akár a megszervezett munkássághoz tartoztok, akár nem, ezt ne tévesszétek el szem elől. Ez fog az az ut lenni, ahol mindnyájan találkozunk. Ez fogja a különböző munkásokat testvéries együttetésbe terelni. Ez fog arra vezetni, hogy a május elsejének programja a templomban istentisztelettel fog kezdődni és este a lefekvés előtti imával fog végződni. Ez fogja elhozni azt a május elsejét, mely minden embernek boldog nagy ünnepe lesz. Amen.

Az emberiség nagy ellensége.

(Alkohol ellenes napon)

Alapige: Lk. 21, 34.

Keresztény Testvéreim! Az országban működő Antialkoholista Liga vezetősége minden esztendőben felkeresi az egyházközségek vezetőit, hogy az év egyik vasárnapját alkohol ellenes napnak s az azon mondandó beszédet annak a magasztos eszmének szenteljék, melyért ők is dolgoznak. Ebben az évben ezt a vasárnapot jelölték meg s így én is e felhívásnak teszek eleget, amikor a mai beszédemet ennek az eszmének szentelem. A puszt kötelesség teljesítésén felül szívvel és lélekkel teszem ezt, mert az alkohol ellenes liga vezetőivel én is egyet értek. Mert nemcsak könyvből, nemcsak szomorú kimutatásokból, hanem mindennapos tapasztalatokból mondhatom, hogy ez a Liga az emberiség legnagyobb ellenségével vette fel a harcot.

Cyrus a világhírű perzsa uralkodó — mondja a hagyomány — tizenkét éves korában a médek uralkodójának, aki az ő nagybátyja volt, az udvarába került. Idők múltán feltűnt a királynak, hogy a fiatal fiu nem engedi, hogy poharába bort töltsenek. Kérdőre vonta hát Cyrust, hogy miért nem iszik bort. Attól félek — felelte a fiu, — hogy a bort megmérgezték, mert, amikor a minap születésnapodon barátaiddal lakomáztatok észrevettem, hogy a szolga mérget öntött poharaitokba. A király csodálkozva nézett a fiura. Igen az úgy volt — folytatta a fiu — azt láttam, hogy akik csak ittak belőle, azoknak testük is, eszük is megbénult. Először is össze-vissza kezdettetek beszélni nagy hangon és egyik sem figyelt a másikra. Aztán énekeltek ahányan annyiféle szöveget és dallamot úgy, hogy alig lehetett azt kibírni. Majd meg táncolni akartatok, de lábaitokon alig tudtatok állani, csak úgy tántorogta-

tok. A végén azt sem tudtatok, hogy kik vagytok. Te nem tudtad, hogy király vagy, azok meg nem tudták, hogy alattvalók.

A szeszes italok hatását nagyszerűen tükrözi vissza ez az említett történet, melyet egy, a bibliából, a példabeszédek könyvéből vett idézet egészíthet ki: „Kinek jajj? Ki atyjának jajj? Kinek van háborgása? Ki esik verembe? Kinek vannak ok nélkül sebei? Nemde azoknak, akik bor mellett mulatoznak és a poharak üritgetésében szorgalmatoskodnak? Ne nézd a bort miként sárgállik, amikor az üvegben ragyog, édesdeden megy be, de utoljára megmar, mint a kigyó. Leszel, mint a tenger közepén aluvó és az elszunynyadt kormányos, ki elvesztette a kormányt. (Péld. 23. 29—34)

Az elmondott példa és a bibliából vett idézet is elég lehetne arra, hogy a felolvasott igéket, mint drága figyelmeztetést kössem minden ember lelkére, „hogy meg ne nehezédjék a ti szívetek a dobzódásnak és részegségnek miatta.“ Azonban félre ne értsetek testvéreim. Sem a Cyrus példája, sem a példabeszédekéből vett idézet, sem pedig az egész mai beszédem nem akarja azt szolgálni, hogy ezen túl soha senki meg ne lássa a szeszes italt, hanem rá akarlak ébreszteni arra, hogy annak mértéktelen használata milyen káros következményekkel jár, hogy milyen nagy ellensége az embernek a mértéktelenül fogyasztott szeszes ital.

A szeszes italról, mint az emberiség legnagyobb ellenségéről hatalmas köteteket irtak össze és egész képtárra menő festményeket és rajzokat készítettek az arra hivatottak. Ha ezek a képek és kötetek nem is jutnak el mindenkihez, eljutnak az élet mindennapos példái, melyek hangosabban beszélnek a képeknél és köteteknél. Ha akár az egyes embert figyeljük, akit e nagy ellenség hatalmába ejtett, akár családot, társadalmat, vagy községet veszünk vizsgálat alá, a szomorú eredmény hangosan beszél a szeszes italok irtó rombolásáról.

Mindenek előtt megtámadja az emberi testet. Mint a malomkő úgy őrli meg szép lassan a legerősebb szervezetet is. Szinte szemmel láthatóan roppan össze a legdaliásabb alak, máról-holnapra változik el az arcszíve, a szemfénye és hamar lankadnak el, a különben erős karok. Tévedés az a sokak által hangoztatott állítás, hogy a szeszes italok fokozzák a test munkabíró képességét. Látzólag az első órákban igen, amíg hevítő hatása tart, de aztán annál jobban lanyhává teszi a testet a következő órákban. Gyárosok,

munkaadók hiteles kimutatásai beszélnek arról, hogy a józanéletű munkások munkája és annak eredménye jóval nagyobb és főkéletesebb, mint azoké, akik szeszes italokat fogyasztanak. A test meggyengülésével az egész szervezet elveszíti ellenálló képességét. Orvosi kimutatások beszélnek arról, hogy az alkoholista család és gyermekei mennyivel nagyobb számban kapják meg a ragályos betegségeket, mint mások. S amíg a józanéletűeket csaknem biztosan lehet gyógyítani, addig az alkoholistákat és gyermekeiket kevésbé. Ennek az az oka, hogy a szeszes italok által megtámadott szervezet gyenge és nem tud ellenállni a betegségeket okozó bacilusoknak. Vannak, akik ezzel szemben azt vitatják, hogy a szeszes italok használata némely betegségben egyenesen orvosság. Lehet, csak az a baj, hogy azok feledik csak orvossággként használni a nagyobb mennyiséget fogyasztanak.

Az alkohol romboló hatása különösen nagy az ember szellemi, lelki képességeire nézve. Legelőször megtámadja az agyrendszert. El sem lehet azt mondani, hogy micsoda rombolást visz ott véghez. Összetöri a fejlődő gyermek minden képességét s megtompítja az elmét. Tanítók és tanárok, kik a gyermek szellemének művelésére vannak hivatva, azonnal észreveszik, hogy melyik gyermek családjában használták mértéktelenül a szeszes italokat s melyik gyermeknek juttattak időelőtt ebből az átkos méregből. Az ilyen gyermekek sokkal nehezebben haladnak, mint a többiek és nehezebben tudják megtartani a tanultakat.

Az alkohol megtámadja még az idegrendszert, az akaratot eltompítja, a jellemet beszennyezi. Korán elidegesedett gyermekek, gyengeakarató ifjak, kiknek máról-holnapra gyengül el akaratuk, megingott jellemű felnőttek leginkább az alkoholnak köszönhetik ilyetén voltukat. Ha valaki teljes mértékben föl tudná fogni az alkohol romboló hatását, azt a gyermekektől és ifjaktól teljes mértékben eltiltaná. Vannak országok, ahol a legszigorubb büntetést szabják azokra, akik 18 éven aluliaknak szeszes italt szolgáltatnak ki. Még is van az eredmény, mert nagyon kevés ott az irástudatlan ember, legkisebb a gyermekhalandóság, legkevesebb a kiskorúak bűnözése és így tovább. Mert a szeszes ital bűnre, gonosz tette bízta, börtönbe juttat. Oh mennyi bűnnek, mennyi gonosztettnek is a szülője egy-egy boros asztal s mennyi börtönajtóhoz vezet is el sokakat egy-egy mámoros állapotban elkövetett cselekedet.

Nem régen egy kimutatást olvastam arról, hogy az emberi bűnök, mikor követődnek el leginkább. A táblázat a hét napjaira volt felosztva és azt mutatta, hogy melyik napon követték el a legtöbb bűnt. Ebből azt láttam, hogy szombaton, vasárnap és hétfőn, vagyis azokon a napokon, amikor legnagyobb az alkohol fogyasztás, vagy amikor az előző napi alkohol hatása tart. Ezt magunk is tapasztalhattuk már, hiszen vannak községek, ahol hétköznapokon békességben élnek az emberek, de vasárnap, amikor a korcsmák megtelnek, nagyon gyakran kerül elő a bicska, melynek folytatása a törvény előtt van, majd a börtönben lesz. Igen, mert az alkohollal élő ember elveszíti ítélő képességét, eszét és minden hitványságra, bűnre hajlandó lesz, mert nem tud számolni a következményekkel. Hány ember bánta már meg józan állapotában, amit mámoros állapotban elkövetett.

A szeszes ital megöli az ember tekintélyét, elviszi az ember jó hírnevét, aláassa becsületét és megfossza az embert minden erkölcsi és anyagi javaitól. Hány különben nagyszerű munkás, iparos vált munkanélkülivé, mert a részegség miatt megbízhatatlanná lett s elfordultak tőle. Hány különben okos és ügyes hivatalnok veszítette el állását a részegeskedés miatt, mert olykor nem lehetett semmire megbízni. Hány hat ökrös gazda lett hajléktalanná, mert neki a korcsma elsőbbség volt, mint földjeinek és állatainak a gondozása. És hány gyermek nyomoruságának lett okozója, egészségének sirásója a szülők részegeskedése.

Ne mondja senki, hogy a szeszes ital fokozza a tetterőt, igen eleinte, de azután lesújt. Ne mondja senki, hogy a szeszes ital fűtt, mert a sarki utazók nem használják azt s nagyon sok esetben az útszélen megfagyott ember halálát is a szeszes ital okozta, mert annak használatától hamarabb lehül a test. Ne mondja senki, hogy a szeszes ital bátorít, igen olyanokban, amit józan állapotban el nem követnének. Ne mondja azt, hogy a szeszes ital szellemileg fölfrissít és megoldja a beszéd fonálát, mert az csak látszat. Az ember mámoros fejjel nem tud ítéletet mondani beszédje fölött. De csak meg kell hallgatni egy mámorban fűrésztött beszédet, hemzseg benne a butaság, az össze-visszaság. Ne mondja senki, hogy a szeszes ital táplál, mert az a tápérték szempontjából az utolsó helyen áll. „Megoltalmaztatok hát magatokat, hogy meg ne nehezédjék a ti szívetek a dobzódásnak és részegségnek miatta.”

Mikor egy-egy részeg embert látok, egy-egy züllött, csalódott emberre nézek, vagy egy-egy folyton korcsmázó községet, társadalmat szemlélek, az az érzésem, hogy azok arra a mezőre lépnek, ahol a halál időnap előtt vágja az emberrendeket. Van-e szomorubb látvány, mint a tántorgó ember, mint a részegeskedő család, mint az a község, ahol hétköznap is zajosak a korcsmák? Az alkohol nagyobb ellenség, mint a fegyveres ellenség, mert amíg egy fegyverrel elfoglalt földet fegyverrel még vissza is lehet foglalni, addig azt a területet, melyet a részegeskedés engedett át másnak, azt többé visszaszerezni nem lehet.

Ha pedig van egy nép, egy nemzet, mely a szeszes italoktól meg kellene, hogy tartóztassa magát, akkor az éppen mi kell, hogy legyünk. A nagy népek tengerében egy kis sziget vagyunk, akik a rettenetes árban csak józan életünk s az ilyen élet szülte erős akaratunk, öntudatunk s komoly életünk árán maradhatunk meg. Csak józan életünk szülte erős akaratunk, szíárd jellemünk képesít arra, hogy kibírjuk a körülöttünk, fejünk fölött zugó vihart, különben elsodortatunk, mint a megsárgult őszi falevél.

Testvéreim! Valamikor régen a nagy és hatalmas római birodalmat a szeszes italok mértéktelen élvezete s az ebből önként következő erkölcstelen élet semmisítette meg s azóta szállóigévé vált a költő róluk zengő versora: „Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görnyed.” Van, kell, hogy legyen e példának ellenkezője is és ez az, hogy eltiport nép is lehet naggyá, ha alapjait a józan élet szülte erkölcs alapjaira rakja le. Ezért mondom neked én népem: „Megtalmazzátok magatokat, hogy valamikor meg ne nehezédjék a ti szívetek a dobozásnak és részegségnek miatta.” *Amen.*

Legyetek Jézus tanítványai.

(Áldozócsütörtökön, amikor hősöknapja és konfirmáció van.)

Alapige: 8. 31.

Keresztény Testvéreim! Ez a mai nap, melyet az egész keresztény világ megünnepel, háromféle jelentőséggel lépik be a mi szürke napjaink közé. Jelentőségei közül bármelyik is elég volna ahhoz, hogy a mindennapok robotjától elvonjon és ünneplőbe öltöz-

tessen minket. Vitatkozni lehetne azon, hogy a napnak a jelentősége közül melyik a nagyobb és értékesebb, de azt hiszem, hogy magunk sem tudnánk dönteni efelett. Az egyik a kétezer éves multra, az első áldozócsütörtökre, Jézus megdicsőülésére emlékeztet. A másik a nem is olyan régen lezajlott világégésre emlékeztet és az alatta eivérzett halhatatlan hősöket juttatja eszünkbe. A harmadik pedig ezekre az előttünk ülő, hitükről bizonyosságot tenni akaró növendékekre tereli figyelmünket.

Akit a messi mult eseményei érdekelnek, aki a Jézussal kapcsolatos történetekből az igaz ember ügyét látja diadalra jutni, akit a maga szent és igaz ügyének megharcolásában biztat és bátorít Jézus diadala, az az áldozócsütörtöknek azt a jelentőségét tartja a legfontosabbnak, amely ezt adja, erre mutat rá. És igaza is van. A keresztény világ az áldozócsütörtököt a legnagyobb ünnepei közé sorozhatja, de különösen nagy ünnepnek kell, hogy tartsuk mi unitáriusok. Ezt azért hangsúlyozom, mert az áldozócsütörtök lényegében olyan valamit látunk, ha azt a felvilágosodás szemüvegén keresztül nézzük, ami minket unitáriusokat igazol. Tulhaladott álláspont ugyanis az a felfogás ma, amely a tudomány és felvilágosodással homlokegyenest elenkezik, hogy Jézus áldozócsütörtökön a földről a mennybe emelkedett fel. A mi nagypéntekről és husvétől való felfogásunk, melyek ugyancsak a tudomány haladásával és a felvilágosodás szellemével van átítatva, ennél az ünnepnél is hasonlóan cselekszik. Keressük a föld vonzó erejét, a nehézkedés örök törvényét; hol lehettek azok? Ha pedig azok arra a rövid időre megszűntek volna, hol van a menny, mikor régen megdőlt az a felfogás, hogy az ég egyik kifeszített erősség, amely felett a menny van, ahol Isten trónusa is el van helyezve. Ha pedig így áll a dolog — jogosan kérdezheti valaki — miért is ünnepeljük az áldozócsütörtököt? Mi az áldozócsütörtöki történet leírását költői leírásnak tekintjük, amely jelképesen akarja magyarázni az eszmék megdicsőülését. Azt jelenti ez, hogy Jézus maga, mint eszményiség fölemelkedett abból az anyagi világból, ahol mindenre csak feledés vár, abba a szellemvilágba, melyben az eszmék örökké élnek. Azt jelenti, hogy attól a naptól kezdve Jézus tanai igazságai, eszméi nem élőszó, nem a személyes megjelenésen keresztül kezdenek hatni, hanem az örökké élő emlékezetten keresztül. Azért nagy ünnepünk ez, mert benne egy örök biztatást találhat mindenki, aki

az emberiségért küzd, mert az áldozócsüörtök ma is így beszél hozzánk: a küzdőtérről lesöpörhet a sors, meghalhatok, de eszméitek, amiért éltetek, a megdicsőülés hónapja emelkedik föl, ahonnan tovább folytatja útját a végső diadalhoz. Ebben áll a mi áldozócsüörtökünk jelentősége.

E napnak második jelentősége abban áll, hogy ez a nap hivatalosan a hősök napja is. Azok, akiknek lelkében és szívében él a kegyelet, akik e napon visszaemlékeznek a világháboruban elesett nagy hősökre, akik soha-soha nem tudják feledni őket, azok e napnak hősochnapi jelentőségét tartják a legfontosabbnak. Vajjon kevésbé van-e igazuk, mint a előbbieknél? Nem! Egy napot az esztendőből a világháboru elesett hőseinek szentelni, emléküket feleveníteni, kegyelettel adózni a legkevesebb, amit tennünk kell velük szemben. Nem hiszem, hogy lenne ember, aki a kegyelet legszentebb érzéseivel ne gondolna ma azokra, akik a hazáért áldozták fel drága életüket, akik kitudja hol, jeltelen sírokban alusszák örök álmukat. Lelkünk megremeg, szívünk összeszorul, ha visszagondolunk arra az időre, amikor a gonosz indulatok letépték láncukat, amikor az emberi gyűlölet ágyucsövek elé állított annyi sokakat, amikor a halál kegyetlenül szüretelt a nemzetek színe-virága fölött. Ha ezen a napon gyászt öltünk s kegyelettel emlékezünk, csak meglepődéssel tekinthet ránk a hősök lelke, akik sohasem feledjük őket s megnyugodva nézhet reánk az é'ő, hogy megbecsülni tudjuk azokat, akik a legszentebb eszmékért lesznek hőökké, mártirokká.

E napnak van azonban egy harmadik jelentősége is, amint azt már említettem. Ezen a napon avatjuk be egyházunk új önálló tagjait. Akinek a szeme jövőbe néz, aki nem a szürke jelennek, hanem egy szebb és boldogabb jövőnek él, aki az egyház és faj fennmaradásáért, azoknak jövő lehetőségéért dolgozik az e napnak ilyen jelentőségét tartja fontosnak. És igaza is van, mert ezekben az előttünk ülő növendékekben él tovább az egyház és a faj. Sokat jelent fajunk, egyházunk jövőjét és fennmaradását illetőleg, hogy ezek a ma fogadalmat tevő növendékek miképpen váltják be a hozzájuk fűzött reményeket. Miként gyümölcsöztetik a tanultakat és miként tartják meg esküjüket. Tehát nem lehet kisebbeknek nevezni e nap ilyen jelentőségét sem.

Nem lehet tehát ezt a napot egyik, avagy másik jelentő-

ségének szemszögéből nézni csupán, nem lehet csak az egyik számára kisajátítani, nem lehet egyik jelentőségét hangoztatni, a másikat elfeledni, mert a mai időkben egyik éppen olyan fontossággal bír, mint a másik. Kell az eszmék és igazságok megdicsőülésébe vetett rendületlen hit, különben csak a kézzelfogható dolgok fáradt robotolóiává válunk. Kell a kegyeletes visszaemlékezés a hősök emlékének felevenítése különben nem érdemeljük meg a vérükkel áztatott föld adta kenyeret. Kell egy jobb jövőbe vetett hit e növényekben való bizakodás, különben fölöslegessé válnak minden törekvéseink. Valaki ezek közül csak egyiket is kitöröli lelkéből, az erdélyi szellemnek nem lehet méltó örököse.

Most pedig hozzátok szólok kedves növendékek, akik e nap egyik jelentőségének élő megtestesítői vagytok. Ime mi felnőttek megértettük, hogy mit jelent számunkra e nap, de vajjon ti megértitek-e? Szíveteket és lelketeket áthatja-e mind az, amit hallottatok? Mi azt jól tudjuk, hogy ti e mai nap jelentőségei közül azt tartjátok a legfontosabbnak, hogy ma avattatok az egyház önálló tagjaivá. Nem is vesszük ezt zokon tőletek. Ti még aligha értitek meg teljesen az eszmék megdicsőülésének nagyszerű misztériumát. Aligha föl tudjátok fogni, hogy mit jelent egy lelket hevítő eszme mártirjává lenni s a haza oltárára adni a fiatal vér utolsó csöppjét is. Nem is nézünk ezért reátok panaszos tekintettel különösen akkor, ha e napnak bár a titeket közelről érdeklő jelentőségét igazán megértitek és magatokévá tesztitek.

Lássuk csak hát közelebről: mit is jelent e nap számotokra? Konfirmálni azt jelenti magyarul, hogy megerősödni a hitben, megerősödni abban, amit tanultatok.

Amikor még apró kis csöpségek voltatok, a megkereszteléskor avattak be az egyház tagjai sorába. Az akkor hozzátok intézett szavakat és tanácsokat szülőitek és keresztszülőitek vették át s ők vállalták, hogy azok szerint is fognak nevelni titeket. Azóta mindazok, akik a ti nevelésekre voltak elhíva, azon fáradoztak, hogy a fajnak öntudatos, az egyháznak buzgó, a társadalomnak hasznos polgárokat neveljenek. Hogy ez nekik mennyire sikerült, a jövő fogja megmutatni.

A készülődés éve alatt oda értetek, hogy a mai naptól kezdve egyházunk önálló tagjaivá lesztek s mindenben vállaljátok az erkölcsi felelősséget. Ezt jelenti számotokra ez a nap. Nem azt,

hogy ezentul beálltok a felnőtt ifjak és leányok sorába. Nem azt, hogy most már lehet este az utcákon csatangolni, hogy ezentul már megszűnhetik az apai fegyelmezés és az anyai szigorúság. Akinek csak ezt jelenti, az jobb ha most visszatér és nem tesz fogadalmat, legalább nem fogunk csalódní benne. Jól gondoljátok meg hát. Nem abban a világban élünk, amikor megengedhetnők magunknak azt, hogy a megkonfirmált növendékek is apró gyermekekhez hasonlóan viselkedjenek. Nem abban a korban élünk, amikor a veszteséget és csalódást olyan könnyű kiheverni és olyan könnyű pótolni. Nektek tudnotok kell, hogy egy árva és társtalan népnek vagytok a gyermekei. E nép pedig nem léha, gerinctelen, ingadozó, gyáván megfutó és meghunyászkodó tagokra vár, hanem jellemes, bátor, öntudatos, szikla szilárd tagok után áhítozik, kik kátyuba jutott életsekerét kiségték. Dávid Ferencz egyháza tekint reátok, mely egyház annyi vér és tűzkeresztségen ment keresztül, melyet az elvakult türelmetenség annyi sokszor megtépaszott. Ez az egyház nem közönyösökre, templomkerülőkre, őt megtagadókra, hanem ragaszkodókra, hűségesekekre, áldozatkészkekre várkozik.

Ilyenek lesztek-e? Olyanok-e mint amilyenekre e faj, ez egyház és a társadalom vár? Vállaljátok-e a hozzátok fűzött remények valóraváltását? Tudom, hogy most mindannyian határozott igennel felelték e kérdésekre, de feleljetek azzal máskor is, amikor eltelik ez az ünnep, amikor az élet ezer kísértései vesznek körül. Jusson eszetekbe mindig mindaz, amit a konfirmálásra való készület alatt az én ajkaimon keresztül Jézustól hallottatok, tanultatok, amelynek a felsorakoztatásával most nem fárasztalak. Csengjen fületekbe mindig az a fogadalom, mely nemsokára elhangzik a ti ajkaitokról. S ha a tanultakat, a hallottakat és a fogadalmat megtartjátok, bizonynal Jézus tanítványi lesztek, akik méltán nevezhetitek magatokat keresztény magyar unitáriusnak.

Mi biztosítékot látunk abban a visszahozott ősi székelly viseletben, amelyben most megjelentetek. Vajha ezzel az ősi viselettel a régi székelly erények: egyenes őszinteség, becsületesség, tiszta lélek és szív is teljes mértékben visszatérnének. Ezt a biztosítékot látjuk abban a szorgoskodásban, mellyel e templomot olyan szép díszbe öltöztettétek. Vajha lelketek templomát is mindig ilyen szép, tiszta díszben találná az Uristen,

Kedves Növendékek! Vannak növények, amelyek hosszú éveken keresztül csak élnek, de nem virágoznak. Az agavéről mondják, hogy száz évben egyszer virágzik. Hosszu éveken keresztül csak gyűjti az erőt, szépséget, színt, hogy hatalmas megcsodálni való virágot hozhasson. Ti is hosszú éveken keresztül készültetek erre a napra, amikor lelketek virága kibontakozik. Legyen ez a virágnylás olyan, hogy hosszú ideig tudjunk gyönyörödni benne.

Te pedig nemes gyülekezet, fogadd be e kis új sereget s az idősebb és tapasztaltabb testvér jogán segítsed nemes szándékában. Így lessz egy meghitt, boldog családdá az a faj és egyház, amelynek tagjai vagyunk s az ilyen család fogja kiküzdeni és kiimádkozni a hozzá méltó, régóta sóvárgott boldog jövendőt. *Amen.*

Emlékeztető kövek.

(Hősök napján.)

Alapige: Józseás 4. 7.

Keresztény Testvéreim! Azok az alapigék, melyeket felolvasiam előttetek, egy régi szép történetnek magyarázó, befejező sorai, mely a maga tanulságával talán sohasem volt alkalomszerűbb, mint éppen ma.

Régen volt, amikor még a zsidó nép az Istentől megígért hazát kereste. Vezérük Jozsué, elvezette a népet egészen a Jordán folyóig, mely abban az időben meg volt áradva és medre színültig volt tele. Nekik pedig át kellett, volna, hogy menjenek a folyón, hiszen a megígért, boldog hazának nagyrésze azon túl volt. De hogyan? Tanácstalanul állottak meg a nagy folyó partján. Az íráskok szerint, maga Isten jött a zsidó nép segítségére és azt parancsolta Józsuénak, hogy vitesse a frigyládát a papokkal a sereg előtt és mikor a vízbe belépnek, álljanak meg s a nép menjen utánnuk. Ugyis történt. Józsué kiadta a parancsot és amikor azt teljesítve, beléptek a vízbe, a Jordán kétfelé vált és a nép száraz lábbal mehetett át a megáradt folyón. Ekkor ismét csak Isten parancsára, Józsué kiválasztott minden törzsből egy embert. Ezeknek pedig megparancsolta, hogy a Jordán medréből hozzanak egy-egy követ a partra, hogy az jelül szolgáljon a következő nemzedéknek, hogy valamikor az Ur frigyládája előtt szétvált a Jordán vize. Azlan Gallileában Jerikó határában fel is állították, összerakva a kö-

veket. Aztán telt, múlt az idő, amint a következő nemzedékek eljártak a kövek mellett. Az apák az unokáknak mesélték el, hogy mit jelentenek azok ott. Oh, mert a fiatalok nem állhatták meg szó nélkül ha látták, hogy az öregek levett kalappal, imádságos tekintettel haladnak el mellette. A tudni szerető ifjak megkérdezték: mire valók nektek e kövek? Ilyenkor aztán megeredt az öregek nyelve. Elmondták a kövek történetét, mialatt az ifjak tanultak, az öregek pedig a régi dicsőséges múltban lelküket meghordozták.

Azóta évezredek suhantak el rohanó idők szárnyán. Ki tudja, állnak-e még a gilgáli kövek s mesélnek-e mellettük az öszfűrtű öregek a kíváncsi unokáknak? Ha összerombolták, ha szét-hordták azokat, ha megfeledeztek azokról, nem méltók arra, hogy Isten gondviselését rájuk kitejessze.

Testvéreim! Az a gilgáli kőcsomó, melyet a biblia lapjai megörökítenek és melyről beszéltem, nem egyedülálló a világon. Megszámlálhatatlan azoknak az egy, vagy több kőből, értékes, vagy kevébbé értékes kővekből álló emlékjeleknek a száma, melyek ma a világon vannak s valami emléket őriznek s arról beszélnek az utóknak. Az utóbbi időben szándékosan állította, rakta össze azokat az ember, hogy az utódokat vele tanítsa, figyelmeztesse. Vannak ezek között olyanok, amelyek csak egyesekről beszélnek, de vannak, melyek tömegek emlékét őrzik. Vannak, amelyeknek látása örömmel tölti el a lelkeket, de vannak, amelyek könnyeket csalnak szemünkbe, borussá teszik tekintetünket.

Ezek között ma előtérbe lépnek azok a kövek, ónlapok, kőtáblák, melyek ma már csaknem minden faluban fel vannak állítva a világháború elesett hőseinek emlékére. Ma, amikor ti könnyes szemekkel, borús tekintettel, megihletődött lélekkel álltok meg az emlékkövek mellett, könnyen akadhatnak fiatalok, akik megkérdezik: „mire valók nektek ezek a kövek”. Ugy érzem, hogy ez a kérdés ma felém irányul, hadd feleljek hát rá.

Régen volt ez. Azóta egy negyedszázad sietett tova az idő szárnyán. Akik akkor születtek is, már beléptek a felnőttek sorába s az akkori férfiak öszfűrtű öregek lettek. Egy szép nyári napon, mint éles kés, úgy vágott bele a békés gondolat-menetbe e szó: háború. Olyan volt egy-egy falu képe, mint a megzavart méhraj, mint a felbojgatott hangyaboly. Aztán viszontlátást emlegetve,

bucsucsókok után, reményteljes lélekkel, nótás ajakkal, kipirult arc-
cal mentek el a falvak és városok színe-virágai, oda, ahol: „Szól-
tak az ágyuk, ropogtak a masegeverek”, hogy megmutassák azt:
„hogy mit ér a magyar gyerek”. Apák és fiak, testvérek és barát-
ok állottak egy nagy eszme, a haza védelmébe. És megindult a
vérontás, a mészárlás, aratott a halál, szüretelt a csontkezü rém,
Ember ember ellen harcolt, mely harcban minden perc százak,
minden óra milliók életét sodorta, vitte el. Egy-egy fennsík elesett
hősök testétől lett dombos, ahol ragadozók ültek lakomát, egy-egy
patak eldugult az elesett katonák testétől, egy-egy folyó vizét a
hősök vére festette pirosra. Mindenik katona azzal ment neki en-
nek a kegyetlen áradatnak, hogy túl azon a jobb élet, a boldogabb
jövő vár rájuk. Négy esztendeig tartott a sátán szürete, a halál
daráidója. Ez idő alatt, óh hányan maradtak ott a harc mezején,
hányat hurcoltak el, akik sohasem tértek vissza és [hányan tértek
vissza élőhalottként félszegen, nyomorékon. Oh, hány szülő maradt
gyermek nélkül, hány gyermek édesapa nélkül és hány hitves hit-
ves nélkül. Vannak, ahol beheggedtek már az így kapott sebek, ahol
már letették a gyászruhát, óh, de hányan vannak, akik ma, hu-
szonöt év után is fájó sebet hordanak s sűrű tartó gyászt viselnek.

Aztán négy év után megszűnt a kegyetlen embermészárlás,
megszűnt a fegyverek ropogása, a srapszelek fűlsiketítő sivitása. A
kardok hüvelyekbe tették s megkezdődött a békének nevezett
időszakasz. Ekkor némelyek, akik e szörnyű áradaton túl jutottak,
mintha valami felső parancstól lettek volna indítatva, emléket álli-
tottak az elesett hősök emlékére. Köveket raktak össze, faragtak
meg simára, neveket vésték rájuk, hogy álljanak örök emlékezetül.
A legszebb tereken állították fel, vagy éppen templomokba, hogy
figyelmeztetők legyenek. Majd meg egy napot is kijelöltek, ami-
kor ezekhez az emlékkövekhez elzarándokoljon az élő ember, az
utókor gyermeke.

Mindenek fölött erre valók nekünk ezek a kövek. Megállva
előttük, emlékezz hát a fájó múltra, a nagy veszteségre s azokra,
akik áldozatul estek az emberek egymásiránti gyűlöletének. Emlé-
kezz a tengernyi könnyre, amely elfolyt, a mély sebekre, melyek ma
sem gyógyultak még be a bánatra, mely ma is árnyékol ad az egy-
kor derűs arcnak; emlékezz azokra, akik a hazáért adva drága éle-
tüket, nem tértek vissza a hitveshez, a gyermekekhez, szülőkhöz.

Arra valók ezek a kövek, hogyha valahányszor elmegyünk mellettük, vagy megállunk előttük, emlékeztessenek és ne engedjék soha elfelednünk azt, amiről ezek a kövek beszélnek.

Ámde — testvéreim — ezek a kövek még egyébre is valók. Nem elégednek meg ezek azzal, hogy csak a múltra emlékeztetnek, hanem figyelmeztetnek a jövőre vonatkozólag is. Arra is valók, hogy tanítsanak minket, ma élőket, hogy mi az alapja a boldog békés, vérontásokat kiküszöbölő életnek. Arról mesélnek ezek a kövek, hogy a nagy világháborúnak is, melyet még ma 25 év után sem hevert ki az emberiség, okozója a gyűlölet, a megnemértés, a rosszindulat volt. Hogy az emberi bűnök már olyan hullámokban hűmpölyögtek, hogy a vérontást a nagy leszámolást nem lehetett elkerülni. Arról beszélnek ezek a kövek, hogy vallás, hit, istenfélelem, emberség, minden, minden megsemmisül, amikor a fegyverek veszik át az emberi sorsok fölött a döntést. Arra intenek, hogy vigyázzunk és ne idézzünk háborukat elő. Arra valók ezek a kövek, hogy kicsinyeket és nagyokat, gyengéket és erőseket, győzőket és legyőzötteket, különböző fajú és felekezeti embereket intsenek az egymás iránti szeretetre. Mert a szeretet minden szerződésnél biztosabban védi meg az embert a háborútól. Intenek arra, hogy romboljuk le a válaszfalakat egymás között, hogy feledjük el az ellentéteket s egy közös nagy testvériségbe tömörülve, közösen dolgozzunk zavartalan békénk megőrzésén.

Erre valók nekünk ezek a kövek.

Ámde, ha körülnézünk a világban, mit látunk? Azt, hogy ezeknek a köveknek a figyelmeztetése alig jut el az emberek gondolkodásához. Egy negyed százada csaknem, hogy a világháború hőseinek emlékkövei teljesítik a maguk szerepüket, de az ember nem akarja azt észrevenni, szavukat nem akarja meghallani. Az erős ma is igyekszik eltaposni a gyengét, a győző nem akarja elismerni a legyőzöttet, egyik faj nem tudja elszenvedni a másikat, egyik felekezet nem tűri a másikat és így tovább. Minden esztendőben, ha máskor nem is, de hősknapján visszaemlékezve a világháborúra, megborzong attól a lelkünk, de aztán hamar feledjük azt és sietve készíjük elő a másikat, a még annál is borzalmasabbat. Mert nem az készül-e testvérem? Országok háborus létszámú katonasága, a folytonos hadi hitelek megszavazása, határok megerősítése, gyorsított felfegyverkezés, mind-mind arról beszélnek, hogy biába fi-

gyelmeztetnek a hősök emlékjelei, a minden évben visszatérő hősök napja, mert csak közeledünk egy a világháborúnál is borzalmasabb háború felé.

Ha egyszer ez az időszakasz is átmegy a történelembe s valaki írni fog rólunk, ma élőkről, bizonyára el fog ítélni, amiért a figyelmeztetéseket, melyet ez örök emlékeztető fölláttatott kövekből szállnak felénk, nem halgattuk meg hanem a névtelen hősök számát igyekeztünk szaporítani.

Pedig az volna a kötelességünk, hogy e kövek tanítását megértsük, arra gyermekeinket megtanítsuk. Aki ezt teszi az a béke katonája, az helyesen éli meg elhivatását. *Ámen.*

Tettekre készítő szentlélek.

(Pünköstkor.)

Alapige: Csel. 2. 1.

Keresztény Testvéreim! Az apostolok cselekedeteiről írott könyv szerzője szép és csodálatos leírásban örökíti meg az első pünköst történetét. Olyan az egész leírás, mely gondolkozóba ejti az embert és megragadja még azoknak a lelkét is, akik a múlt eseményeivel keveset törődnek.

Pünköstnek napja volt. A Mester nélkül maradt tizenkét tanítvány Jeruzsálemben, egy kis házban volt összehúzóva. Elhagyatottságuk teljes súllyal nehezedett rájuk. Néha kitekintettek az ablakon bele a messziségbe, mintha valakire vártak volna. Az utcáról, ahol a templom felé igyekvő emberek tömege hullámzott, behallatszott az ütemszerű zaj, mely szívük mélyéig hatolt. Csüggetegen, reményt veszítve ültek ott némán, szótlánul. Ha olykor mégis szóltak, szívük fájdalma, lelkük keserve, elhagyott árvaságuk minden bánata rezdült meg ajkukon keresztül. Olyanok voltak, mint a családfőt vesztett ház népe, mint pásztor nélkül maradt nyáj, mint vezér nélkül vesztelő hadsereg. Lelkük mélyén azonban égett valami nagy tett után való sóvárgás. Gondolatuk mélyén ott fészkeltek a szebbnél szebb tervek, de mintha még lettek volna kötözve, úgy ültek ott pünköst reggelén abban a jeruzsálemi kis házban.

Egyszer csak egyik percről a másikra — írja a pünköst történetének a megörökítője — sebesen zugó szél zendülése föl-

tölte be a házat és kettős tüzesnyelvek szálltak a levegőben, amelyek közül mindenik tanítvány fejére szállt egy. Abban a pillanatban megmozdult a ház népe, a kis tanítványsereg. Ugy nézett ki, mintha a billincsek megoldódtak volna rajtuk, amelyek idáig mozdulatlanságra kényszerítették. Mintha a némaságra kárhozott nyelvek megoldódtak volna, egyszerre hangos lett a hajlék. Mint a nyitva felejtett kalitka ajtaján a kirepülő szabad madár, úgy léptek ki a házból mind a tízenketten. Arcukon a derű, szívükben olt-hatatlan lángolás, lelkükben a lelkesedés és a megfélemlítetlen bá-torság élt, amely vitte, vezette őket a nagy sokaság közé. Ott meg Péter állott elé. Ajkán a meggyőző és lelkesítő szó, úgy tört elő, hogy bámolatba ejtette a nagy sokaságot, akik megértve őt, meg-keresztelkedtek mintegy háromezren. Mindezt pedig a szentlélek művelte, mely akkor kitöltetett a tanítványokon. Ez nagyvonások-ban a pünköst története, ahogy ezt az evangélium írója megörökíti.

Azóta századok peregték le az idő óráján, mely idő alatt sokszor lett a pünköst megünnepeelve. Ez az ünnep is, mint a többi, minden évben eljön s folyton rohanó életünk útján megállít három napra, aztán elhagy, mi pedig folytatjuk a mi napjainkat a megszokott ütemben. Ezekben a napokon azonban felevenítjük az első pünköst történetét s megpróbáljuk a mi hitfelfogásunk szerint magyarázni, annak tanulságait levonni, hogy ezek a napok ne tűnjek el nyomtalanul a mi életünkből.

Testvéreim! Ha máskor, amikor lelketek a mindennapok gondjától súlyosra van terhelve, nem is gondoltok a pünköst törté-
netére, legalább ezekben a napokban próbáljatok annak mélyére hatolni. Ha ezt teszitek, vajon nem öltök-e eszetekbe a szentlélek kitöltése körüli kérdés. Hogyan lehetséges az, hogy Istennek szentlelke csak az első tanítványokra töltetett ki ilyen formában? Miért tüntette csak őket ki így és miért nem az azután élő népe-
ket, amikor azután is annyi sokszor lett volna szüksége rá az elár-
vult és magára maradt emberiségnek? Nem csoda, ha ilyen gondol-
atok lámadnak a ti lelketekben, mert ha forgatjuk az emberiség törté-
netének lapjait, sehol sem látunk följegyzéseket arról, hogy a szentlélek az első pünkösthöz hasonlóan töltetett volna ki valakire is. Éppen ez a tény igazol minket abban a feltevésünkben, hogy a szentlélek kitöltésének ilyen formáját a színes keleti költészet adta az első pünköst leírásához. Ezzel a kijelentéssel nem akarom a

pünköst szépségét megfosztani, csupán a szentlélek azután való megjelenését szeretném igazolni. Mert ha így külső formát véve nem is, de a belső lényegben sokszor töltetett ki Istennek lelke az arra érdemes egyesekre és tömegekre. A szentlélek megjelenése a maga belső lényegében mindig egyforma volt: akaratos fölrázó erő, tettekre serkentő biztatás, csüggedést elűző ébredés, hitet és bátor-ságot adó készség, a külső formát pedig az emberi gondolkodás és felfogás adta hozzá, vagy írta le, hogy az utókornak az megmarad-
jon. A szentlélek kitöltésénél nem is a külső forma a fontos, hanem a belső lényeg, mely nélkül nagy tett, nemes cselekedet nem volt és nem is lesz soha.

Ha ebből a szempontból nézzük a szentlélek munkáját, ha nem a külső formát keressük, hanem a belső lényegét, nem mond-hatjuk azt, hogy az csak a legelső pünköst alkalmával az első tanit-
ványoknak jelent meg, hanem azután is sokszor. Volt úgy sokszor, hogy az emberiségnek erőre és kitartásra volt szüksége, hogy a maga elhivatását betölthesse s akkor, mint karokat mozgó erő, mint munkára bíró kitartás jelent meg Istennek lelke és képessé tett milliókat a nehéz munkára. Volt úgy, hogy sötét bizonytalanságban bolyongott, botorkált az emberiség, amikor fényben, világosságban jelent meg a szentlélek, hogy az emberiség helyes útjára rávilágosít-hasson. Volt úgy, amikor elfásult az emberi lélek, amikor az emberi szívek melege hűvösre fordult s az élő világ fázósan didergett és lelki melegségre vágyott. Ilyenkor a szentlélek melegség formájá-
ban szállt a rideg világra, hogy a szíveket és lelkeket átmelegítse a világ kitagadottjaival és nyomorultjaival szemben. Volt úgy is, amikor türelmetlen megnemértés és elnyomatás tette siralomvölgyé a világot. Ilyenkor sem hagyta Isten magára az emberiséget. Sok-szor küldötte el szentlelkét, mely megértés, türelem és lelki szabad-ságként jelent meg. Azt azonban kellett, hogy tapasztalja minden gondolkodó ember, hogy az így megjelent szentlélek önmagában nem hoz semmit, hanem csak az emberben rejlő tehetségeket hívja ki az élet terére. Sokszor érezhettük magunk is, hogy egy szebb és egy jobb élet megteremtésére minden meg van bennünk, csak éppen az indítást és gyújtást adó szikra hiányzik. Ez az elindulásra készítő szó, ez a tette serkentő parancs, ez a lelkesedésre hívó szikra a szentlélek, mely nélkül hiába való minden.

Egyik nagy vallás filozófus vonat indulásra várt egy állomá-

son, Már az indulás ideje is elérkezett, talán el is mult, amikor már türelmetlenkedni kezdett. Megkérdezte az egyik vasutast, hogy miért nem indulnak? Talán nincs elegendő víz, fűtőanyag, talán nincs kellő feszültséget adó gőz? — kérdezte. Mindez megvan — felelte a kérdezett — de hiányzik az induláshoz szükséges, vonatokat irányító belső parancs, mely nélkül hiábavaló minden más kellék. Az emberek életében is sokszor látunk hasonló esetet. Tettekre és cselekedetekre, áldozathozatalra és megsegítésre minden kellék: erő, akarat, pénz, tehetség meg van, de hiányzik az életet irányító és ilyen irányba terelő belső lelki parancs, mely indítást adna az embernek a cselekvésre. A szentlélek ilyen belső parancsban is szokott megnyilvánulni, amikor egyeseket a félrehuzódó és minden segélykiáltásokkal szemben, addig hidegen viselkedő életből máról holnapra a tettek és megsegítések útjára hívjon elő. De nemcsak az egyesek, hanem a tömegek életében is jelentkezik ilyen parancs formájában a szentlélek. Hiszen magunk is sokszor halljuk és közszájon forog az a mondás: „Megszállta a szentlélek”. Arra szokták mondani, aki az előző, másokkal nemtörődő, fukarságáról ismert életből egyszerre belépik az adakozók és jóttevők soraiba. Ezt pedig a jobb és nemesebb gondolkozásban megjelenő szentlélek műveli az emberrel. Mert a szentlélek nincs formához kötve, az ezer féle változatban jelenhetik meg.

Egy missziónárius megállva az ágyú előtt így gondolkozott. Ez így egy békés alkotmány. Mellette nyugodtan állhatok. Pedig meg van a hatalmas, tüzetokádó torka, benne van a golyó is és a sok puskapor és mégis mindég csöndesen álló. Ám ha egy szikrát kap, szentpillantás alatt változik át gyilkoló szerszámmá. A puska-porból villám, a golyóból hatalmas dörgés s a csőből tűzkatlan lesz. Ilyen szikra a szentlélek is az ember életében. Egy parányi gyújtó szikra, de elengedhetetlen feltétel ahhoz, hogy az embert tette serkentse.

Ehhez azonban nem elég a pusztá várakozás. Nem elég a szentlélek óhajta, az utánna való tétlen sóvárgás, hanem ezért tenni is kell. A legelső pünköszt alkalmával minden egyes tanítványnak a lelke telítve volt szebbnél-szebb gondolatokkal. Terveket szöttek, mérlegelték a lehetőségeket, egyszóval egész lényüket az foglalkoztatta, hogy miképpen is kezdhették hozzá a nagy megbízatás betöltéséhez. Keblük feszült a kezdet vágyától, gondolatuk

ezerszer felsorakoztatta a lehetőségeket s így találta mindeniket a hozzájuk közeledő áldott pillanat, a szentlélek kitöltetése. Ezen kívül, mint egy kis sereg együtt volt és egy akarattal voltak. Nem volt ott széthuzás, nézeteltérés, irigység, féltékenység, hanem, mint egy ember állott mind a tizenkettő. Ez tette érdemessé őket a nagy ajándéokra, a szentlélekre.

Ma újra elérkezett a pünköszt, amikor egybegyűltünk ide, Istennek hajlékába. Tudom, hogy nem a pusztá ünneplés hozott ide, hanem vezetett a lelkek és szívek mélyén ott élő vágy és óhajta: vajha reánk is kitöltetnék ma a szentlélek. Tudom, hogy nem a külső csodára vártok. Tudom, hogy egyiketek sem fog csalódní, ha nem fogjátok hallani a sebesen zugó szél zendülését, ha nem fogjátok látni a kettős tüzes nyelveket, de szeretnétek szívetekbe zárni a szentlélek belső embertkiformáló erejét. Amikor ezt akarjátok gondoljatok arra, hogy érdemesek vagytok-e reá? Az első tanítványokhoz hasonló felkészültségben talált-e titeket, egyeseket ez a pünköszt? Ezen kívül az a társadalom, nézzem akár faji, akár egyházi szempontból, melynek tagjai magatok vagytok, együtt van-e és egy akarattal van-e? Ha igen, akkor nemcsak hű álmódosítás marad a szentlélekre való várás, hanem olyan emberi vágy, amely be is teljesedik. Ez a szentlelket kiérdemlő együtt és egy akarattal való levés vezessen tovább az élet utjain s meg fogjátok látni a szentléleknek időről időre való kitöltetését. Érezni fogjátok, hogy nem vagytok árva, elhagyatott emberek, hanem Istennek gyermekei, akikre gondja van és gondja lesz mindég Istennek. Legyen ez a pünköszt az együttlevésnek és egy akarásnak áldott és embertkiformáló, szentlelket kiérdemlő boldog ünnepe minden embernek. *Amen.*

Tiszteld a te anyádat!

(Anyák napjára.) Alapige: II. Mózes 20. 12.

Keresztény Testvéreim! A nagy világháború befejezése után, a számbavétel alatt mind többen és többen ébredtek rá arra a szörnyű rombolásra, melyet a 4 éves vérontás okozott az emberi társadalomban. Államfők, nagy politikusok és hadvezérek, akik a háború befejezése után intézték Európa sorsát, új határok megrajzolásával, egyes országok megnagyobbításával, új államok alkotá-

sával igyekeztek visszahozni a régi békés időket s megelégedést varázsolni a nagy vihart átélt földre. Amíg ők ezen dolgoztak és a győzők minden igényének a kielégítésével, csak egyes népek számára szolgáltak megelégedéssel, addig némelyek fölül emelkedtek a győzők és a legyőzöttek gondolatvilágán és túl láttak az egyes ember érdekein. Meglátták azt, hogy a világháború nemcsak testi áldozatot követelt, nemcsak lerontotta egyesek hazáját s megfosztotta némelyek szabadságát és általában óriási változásokat hozott, hanem a lelkekben, a szivekben, a gondolkozásban is elvégezte a maga romboló munkáját. Meglátták azt, hogy a négyéves fegyverforgatás, a vérontás, a lövészárkok-hajlék és a fogság a maguk mérgező hatásukkal annyit rontottak a lelkeken, hogy azt ellensúlyozni kell, ha egy jobb élet alapjait akarják lerakni. Meglátták azt, hogy a háború úgy a győzők, mint a legyőzöttek lelkében lerombolták azokat az eszményeket, melyek nélkül rideg minden emberi élet, s amelyeknek helyreállításától függ az emberi társadalom jóléte.

Amíg a politikusok az anyagi világ romjait igyekeztek a maguk szempontjából eltakarítani és a romokon új várakat építeni, addig ezek a krisztusi szeretettől indított emberek a lelki romok között kutattak, hogy azok alól kiemeljék az évszázadok viharait kiállt eszményeket s újra az ember elé állítsák azokat. Egymásután épültek a templomok, hogy azokban a megtört lelkek fölerősödjenek. Sűrű egymásutánban tértek vissza a tornyok harangjai, hogy azok ércnyelvei szólhassanak a lelkekhez. Mindenfelé emléket állítottak a hősöknek, hogy azok előtt a megmaradt ember emlékezzék s kegyeletét leróhassa. Mikor úgy látták, hogy mindezek nem elégségesek az emberi lelkeknek régi egyensúlyba hozására, akkor az ember figyelmét egyik legszentebb eszményhez, az édesanyához vezették el. Így született meg az anyák napja.

Amerikából indult el az anyák napjának megünneplése. Kezdetben nagy propagandát csináltak e nap megtartása érdekében. Plakátok és körlevelek hívták fel a figyelmet annak szükségességére. Ma azonban már minden kulturállamban rendszeressé vált az anyák napjának megtartása s mi is, minden fölhívás nélkül, önként és örömmel iktaljuk be ünnepeink közé. Tesszük ezt nem azért, hogy egy-egy ilyen napnak a megtartásával intézzük el az anyákkal szembeni kötelezettségünket, hanem azért, hogy a gyermek,

ifju és felnőttek szívében újra fölébresszük és élesztgessük az anyák iránti szeretetet, tiszteletet és megbecsülést. Tesszük azért, hogy rámutassunk az édesanyákra, arra a szóval alig kifejezhető értékre, drága kincsre, melynél értékesebbet egyet sem adott nekünk a Gondviselés.

Lehet, hogy a mai modern világnak, ennek a megállást nem ismerő, törtető emberiségnek vannak szülöttjei, akik túlzásnak minősíthetik, hogy az anyáknak külön ünnepet szentelünk s arra hivatkoznak, hogy mindazt, amit az anyák megtesznek értünk, azt anyai elhivatástól, Istentől a szívbe oltott érzésekből indítatva tesszik. Erre azonban azzal felelek, hogy vannak nők, akik ezt nem cselekszik, akik elhúzódnak az isteni megbízatás elől. Éppen ezért azok, akik vállalják e nagy feladatot és egész lélekkel végzik azt, azok érdemesek arra a napra. Vagy felelek egy annyi sokszor megismétlődő példával.

Néhány héttel ezelőtt egy büntügyi tárgyaláson vettem részt. Többszörös gonoszlevő ügyét tárgyalták. A vád súlyos volt s úgy látszott, hogy a büntetés kemény lesz. A vádlott védője felsorakoztatta az enyhítő körülményeket, hogy az ítélet súlyosságát mérsékelhesse, de kevés eredmény látszott azokból. Végre is azzal az indokolással kért enyhébb büntetést a vádlott számára, hogy a vádlott egészen kiskorában elveszítette az édesanyját s anya nélkül nőtt föl. A bíróság tagjait, akiknek bizonyára volt édesanyjuk, ez az indokolás megragadta s e mentő körülmény figyelembe vételével mértek enyhébb büntetést a bűnösre.

Ha mentő körülmény egy gonosztett elkövetésénél, hogy a tett elkövetőjének nem volt édesanyja, akkor nem érdem-e az anyaság, nem érdemesek-e az anyák az évnek egy ilyen napjára? Vajjon éveinkből egy-egy napot nem szentelhetünk-e nekik akkor, amikor ők éveinknek minden napját nekünk szentelik?

Mi, akik értékelni tudjuk az anyák csodálatos szerepét, örömmel szenteljük ezt a napot nekik s amíg ezt tesszük, szeretnők beplántálni minden lélekbe annak megértését és minden szívébe az anya iránti határtalan szeretetet és tiszteletet.

Anyá! Egy rövid hárombetűs kis név és mégis mi minden rejlik mögötte. Gőgicsélő gyermek-ajkunk ezt ejti ki legelőször, kis gyermekkorunk szótárának legelőször használt szava ez. Nappal és

éjszaka, ébren és félig álomban, óh hányszor ejtette ki ajkunk ezt a nevet. Bármi is történt velünk legelőször, ez a név jött ajkunkra: édesanya. Nem csoda, hiszen e név megtestesítője volt a legtöbbször, azaz mindég velünk. Isten után ő adta az életet nekünk s azután is ő volt, akinek életünkben a legtöbbet köszönhetünk.

Az édesanya a megtestesült örökös és vigyázás. A zsidók szent könyve, a talmud azt mondja, hogy az Isten azért teremtette az anyát olyanak amilyen, mert az Isten nem lehet mindenütt ott s hogy így az anyák helyettesítsék őt. Ha egy anya örökösét és vigyázását nézzük, valóban azt látjuk, hogy ők az Isten helyettesei. Csodálatos gondjuk van a gyermek életére. Egész nappaljuk telve van vigyázással, örökösével. Bármit is dolgoznak, szemük ott van mindég gyermekük felett. Éjszakai álmukból is hányszor ébrednek föl, hogy betakargassák, elringassák gyermekeiket. Ez az örökös nemcsak a tehetetlen kis gyermekkorban van meg, hanem mindég. Elkísér az iskolába, a játszótérre, az élet útjára a meglelt férfikorba. Velünk van végig amíg él. Oh milyen jólesik tudni azt még a meglelt férfikorban is, hogy egy jó édesanya aggódik érettünk.

Az anya maga a szorgalom, erő és kitartás. A gyermekért folyó munka nála mindennap elől kezdődik. Ebben a munkában ha megfárad is, soha sincs lankadás és felmondás. Elemészi magát, föláldozza a nappalát és éjszakáját, fölírli egész életét, de a munkát sohasem hagyja félbe. Amit az anya egy életen keresztül elvégez, azt senki sem tudná rajta kívül elvégezni.

Swvájcban elrabolt egy hatalmas sas egy kisgyermeket s magas sziklák közé fészkébe rejtette. Úgyes cüllövök a fészkekből kiriasztották és ártalmatlanná tették a nagy ragadozót, de a gyermek visszahozása lehetetlennek látszott. Próbálták férfiak, gyakorlott turisták, de nem sikerült. Ekkor az édesanya próbálkozott meg. S ami az erős férfiaknak nem sikerült, az az anyának végül is sikerült, élete kockáztatásával megszabadította gyermekét. Igen, az anya életét adja gyermekéért, ha kell. Az északi tenger határai megható történetet mesélnek el. Egy édesanya gyermekei halászni indultak el a tengeren. Nemsokára vihar tört ki s a kis hajót messze sodorta el a szél. Közben koromsötét éjszaka borult a világra. Eltévédtek s azt sem tudták, hogy merre evezzenek. Mit tett a paron, fialra várakozó édesanya. Főgyújtotta kis házát. A ház

lángjai magasra nyultak fel, bevilágították az ég alját s a fiak meglátták a fényt, melynek segítségével parthoz értek. Beszélnek édesanyáról, aki a nagy hidegben levetette ruháját, azzal betakarta gyermekét. Ő megfagyott, de a gyermek megmenekült.

Az anya a megtestesült szeretet és megbocsátás. Nincs a világon senki, aki úgy tudna szeretni, mint az édesanya. Szeret feltétel nélkül. Az anya szereti gyermekét még akkor is, ha félszeg, nyomorék, még akkor is, rossz és bűnös. Az anyai szeretet nem ismer határokat s nincsen időhöz és alkalomhoz kötve. Az anyai szeretet megbocsájt és elfeledtet. Nem hiába írja az egyik *154.* ~~iro~~, hogy:

„Két lény van a világon,
Ki mindent megbocsájt,
Isten s édesanyád.”

Testvéreim! Lehetne-e beszélni az édesanyáról? Lehet-e emberi ajakkal méltóan kifejezni azt, hogy ki az édesanya? Gondolatok most mindannyian édesanyátokra, az ő szeretetére, gondoskodására, érettek folyt munkájára s bizony rá fogtok ébredni arra a drága és pótolhatatlan kincsre, aki az édesanya. Aki éjjel virrasztott felettünk, aki annyiszor megcsókolta lázas homlokunk, aki annyit óvott és védett minket, aki ruhánkat mosta és foldozta, aki ételünket elkészítette, aki tanított beszélni, aki jó tanácsokkal látott el minket s aki ma is annyit aggódik érettünk s gondja a siron túl is tart, ez az édesanya.

Aki mindezt föl tudja fogni, az tanítás és figyelmeztetés nélkül is cselekszi az ötödik parancsolatot.

A történelem nemcsak arról jegyzett fel megható példákat, hogy az anyák miképpen mutatták ki gyermekükkel szembeni szeretetüket, hanem arról is, hogy a gyermekek miképpen szerették, tisztelték édesanyjukat. Róma egyik fiát, a megsértett és Róma ellen forduló, bosszútól lihegő Coriolánt senki sem tudta lecsendesíteni. Mikor azonban édesanyja kérte erre, akkor meghajolt anyja kérése előtt, bár tudta azt, hogy életébe fog kerülni.

A Fülöpszigetek megszállásakor történt, hogy az egyik hadihajón levő katonának kabátja éppen a harc megkezdése előtt a tengerbe esett. A katonai engedélyt kért a kihozatalára s amikor ezt megtagadták tőle, a kabát után a tengerbe ugrott. Azt hitték,

hogy gyáva és menekülni akar a csata elől. Elfogták és haditörvénytörésük elé állították. A súlyos ítélet kimondása előtt az egyik bíró megkérdezte, hogy miért hágtá át a parancsot. Ekkor a katonára egy elázott fényképet vett elő, az édesanyja fényképét s azt mondta: az anyám fényképe volt a kabátban s azt akartam kimenteni. Az anyai szeretetnek e gyönyörű példája annyira meghatotta a szigorú katonabírákat, hogy felmentették.

Testvéreim! Kicsinyek és nagyok, így kell szeretni az édesanyát! Erre figyelmeztet az évezredek ige, amikor azt mondja: „Tiszteld a te atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj a földön és jól legyen a dolgod”. De figyelmeztet ez a mindennap megismétlődő határtalan szeretet, végnélküli örködés és gondozás, melyben az anya éli a maga életét. Erre figyelmeztet a nagy költő, Petőfi, amikor így ír az ő testvéréhez egyik versében:

„S anyánkat, ezt az édes jó anyát
Óh Pistikém szeresd, tiszteld, imádd.”

Erre int Szabolcska Mihály, midőn ezt írja: „Mikor egy nemes tettet viszünk végbe, csókoljuk meg édesanyánk lábnyomát érte.”

A jó Isten áldjon meg titeket édesanyák, hogy nehéz, felelősségteljes munkátokat tovább folytathassátok. Minket pedig tegyen méltóvá a ti szeretetekre és adjon erőt, hogy meghálálhassuk jószágotokat. Adjátok, hogy el ne felejtsük az 5-ik parancsolatról, hogy annak teljesítése tegye boldoggá a ti és a mi életünket.
Amen.

Az Ur gondot visel!

(iskolai év végén.) Alapige: 1. Mózes 22. 14.

Keresztény Testvéreim! Azok között az ősrégi történetek között, melyeket a könyvek könyve őrizett meg az utókor számára, van egy história, amely páratlan a maga nemében, amelyből az előbb hallott igéket is választottam. Ez a történet nem lehet ismeretlen előttetek sem, hiszen minden idők valláskönyvében is benne van, hogy annak mély nagy tanulságával a lelkek ápolója oktasson és tanítson. Ugy gondolom, hogy ti felnőttek is emlékezhetek erre a

történetre, még akkor is, ha azóta sohasem hallottátok, vagy olvastátok ezt, mert az akkor is úgy lehetett, mint ma, hogy a hittankönyv tananyaga közül ez ragadta meg leginkább a gyermeki lelket. Ami pedig a gyermek lélekbe berajzolódik, az az egész életen elkíséri az embert.

Az említett történet így hangzik: Élt zsidóországban egy istenfélő ember Ábrahám az ő feleségével. Nem volt gyermekük, pedig nagyon szerették volna. Egyszer Isten azt az üzenetet küldte neki, hogy költözzék más helyre, vidékre, ahol gazdagabb a föld és, hogy általa fogja elszaporítani a zsidó népet. Csodálkozott ezen Ábrahám, hiszen már öreg volt és gyermeke sem volt. Isten azonban nemsokára megajándékozta gyermekkel, akit Izsáknak neveztek el. Nagy volt az öröm. Boldogok voltak az öreg szülők. Eddig is istenfélők voltak, de a gyermek jövedele óta még nagyobb volt az ő istenfélőlkük és vallásosságuk. Gyermekeiket is szépen nevelték, vallásos buzgóságra tanították.

Az irások szerint Isten nagy próba elé állította Ábrahámot. Ugy látszik Isten próbára akarta tenni, hogy minden körülmény között engedelmeskedik-e az ő parancsának. Azt kívánta tőle, hogy egyellen gyermekét áldozza föl. Ábrahám nem vonakodott a kérést teljesíteni. Bárhogy is fájt az neki, elhatározta, hogy teljesíteni fogja Isten parancsát. Fát gyűjtött és elindult fiával a Mória hegyére. Utközben kis fia megkérdezte, hogy hol van az az állat, amit föl fognak áldozni, mire Ábrahám így válaszolt: „Isten gondot visel.” Nemsokára ott voltak a hegyen, a máglyát is elkészítették s éppen megakarta ölni a fiát, amikor egy szózatot hallott: „Ne nyujtsd ki a te kezedet egyellen gyermekedre, mert látom, hogy istenfélő vagy. Ott van a bokorban egy kos és azt áldozd fel.” Ugy is történt. A bokorban levő állatot áldozta föl és boldogan tért haza Ábrahám az újra visszakapott gyermekkel s feleségével együtt igyekeztek, hogy gyermekeiket Isten akarata szerint neveljék tovább.

Testvéreim! A régi bibliai idők egyik története elevenedett meg előttünk, amelyet a ma élő emberek különböző szemszögből néznek és bírálnak el. Vannak, akik elfogadják a történet egészét, úgy ahogy azt a biblia megőrökíti és minden kétséget kizáróan vallják, hogy az úgy is történt. Némelyek gyanakodva fogadják, kitalált mesének tartják s minden gondolkodás nélkül haladnak el a

történet értelme mellett. Vannak, akik e történetet valótlanságnak nevezik, mondva, hogy Isten jóságával össze nem egyeztethető, hogy azt parancsolja valakinek is, hogy gyermekét feláldozza.

Nem szallok most vitába egyik csoporttal sem, de azt hirdetem, hogy ennek a bibliában leírt történetnek olyan tanulsága van, amely fölött érdemes gondolkozni bárhogy is fogjak föl, vagy fogadjuk a történetet magat. Mert a történetben rejő lényegét, ha nem is ilyen erős formában, megismetelve látjuk ma is az életben.

Isten ma is megáldja gyermekkel az embereket. Sokszor olyankor, amikor azt emberileg lehetetlennek és a csodával határosnak látjuk. Azzal a téves felfogással szemben, melyet hazug álpróféták hirdetnek s mely az ~~utóbbi időben~~ megmérgezte annyi sokak gondolkozását, hogy a gyermek teher és büntetés — hirdetjük és valljuk, hogy minden gyermek Istennek drága ajándéka és áldása. Csak az a szülő tud igazán örvideni gyermekének, aki a gyermeket Isten áldásának tartja. Csak abban a hajlekban van boldogság a gyermek megerkezesével, ahol így gondolkoznak. Sőt még azok közül is sokan, akik nem vártak, még azok is ráébrednek arra, hogy Isten ajándéka a gyermek es igyekeznek felemelkedni oda, ahol a ferfi apava, az asszony pedig anyáva lesz.

Annak a családnak boldogságát, ahol gyermekek vannak, sokszor zavarja meg kisebb-nagyobb mértékben az élet. Nem úgy, mint az Ábrahamét, hogy Isten azt kívánta tőle, hogy egyetlen gyermekét áldozza föl. Isten ilyen közvetlenül nem is cselekszik és nem is kíván tőlünk ilyen áldozatot, de azért azt látjuk, hogy maga az élet állit sokszor az ideig-óraig való elválás útjára, amikor a gyermeket elszólítja a családi fészekből. Olykor talán a család távol lakó rokona, keresztszülők, ismerősök, vagy barátok kéri tőlünk ~~azt az áldozatot, hogy gyermekünk közelségéről egy ideig lemondjunk. Milyen nehéz ilyenkor is az elválás.~~ Napokig nem érezzük jól magunkat, pedig tudjuk, hogy gyermekünk megfelelő helyen van. Érezzük hiányát lépten-nyomon. Nincs ott reggel az ébredésnél, hogy nevető ajkával hangulatot varázsolt az aznapi munkához. Hiányzik az asztaltól, ahol nála nélkül még ételeink ize sincsen meg. Ures a hajlek, az útvar, melyet nem tölt be kacagása. És hiányzik este, hogy játékos kedvével előzze faradságunkat s kis kezenek összekulcsolásával, imádsága elmondásával minket is Istenhez vezessen,

Van úgy, hogy az élet nehéz körülményei szólítják el a gyermeket. Amikor meg kell hoznia a szülőnek azt az áldozatot, hogy gyermekétől elváljon, mert nem tudja megélhetését, jövőjének megalapozását biztosítani. Oh hány ilyen gyermeket hívott már el a családi élet meleg fészekből a nagy városok zaja, ahol kora reggeltől késő estig tartó robot várt reá. Oh hány gyermeket üzött messzi tengeren túlra az a nyomoruság, melybe akarata ellenére került, hogy távol a szülői háztól élje le életét s keresse meg a fennmaradáshoz szükségeseket. Hány szülő volt olyan, aki az elválástól kezdve csak levélen keresztül beszélhetett gyermekével.

Van úgy is, hogy egy mindennél szentebb cél és magasabb eszme, a haza és annak védelme szólítja el a gyermeket a szülői körből. Nem szeretheti igazán hazáját az, aki ha a szükség úgy kívánja ez áldozat elől elhuzódik. Nemzetünk történelme ragyogó példákat állit elénk, amikor sokan minden gondolkozás nélkül áldozták fel életüket a haza oltárán. Az igazi magyar lélek sohasem vonakodott, ha a hazának szüksége volt reá s az öszfűrtű szülők is minden időben megnyugvással hozták meg ezt az áldozatot, bár igen sok esetben gyermekük nem tért sohasem vissza.

Minden gyermeket több, kevesebb időre elszólit a családi körből a tudomány hajléka az iskola. ~~Szomorú az, hogy még ma a tudás századában is van éppen elég olyan szülő, aki ezt az áldozatot nem akarja meghozni, vagy csak a kényszer hatása alatt hozza meg. Pedig ez nem olyan, mint amit annak idején Isten kért Ábrahámától. Abban az esetben Ábrahám gyermek nélkül maradt volna, de ebben az esetben a gyermek tudásban meggazdagodva, az ismeretekben megerővülve, lélekben kiművelve tér vissza a szülői hajlekba és lépik majd ki az életbe. Aki az iskola által kapott értékeket nem tudja föl mérni s ezekért nem akarja meghozni azt az áldozatot, hogy ideig-óraig lemondjon gyermekéről s azoknak a gyermekeknek alig értékelhető otthoni segítségéről, az egyenes ellensége gyermekének. Aki nem tudja megérteni a régi közmondás igazságát, mely szerint: elvész a nép, amely tudomány nélkül való, az gyermekének az iskolától való elvonásával folyton ássa azt a sirt, melybe a tudás nélküli népek temetkeznek.~~

Az iskola, amikor arra kéri a szülőket, hogy átengedjék neki a gyermeket nem önmagáért teszi azt, hanem elsősorban a gyermekért, annak jövőjéért és egyben a nemzet és a haza boldogu-

lásáért. Ha pedig az iskola hivatása magaslatán áll a kapott gyermekkel, elvégzi mindazt a munkát, amelyre a gyermeknek szüksége van. A szülő pedig visszakapja a gyermeket tudásban meggazdagodva, lélekben kiművelve.

Tudom, hogy az iskola nem minden esetben végezte el ezt a nagyszerű munkát. Az utóbbi évek iskoláiba bekerült gyermeket a legtöbb esetben nagyon is elveszítette a szülő. Nem testben, hanem lélekben, szellemben. Éreznünk kellett, hogy gyermekeink lelke nagy változásokon ment keresztül, mert az iskola szelleme nem azt folytatta, amit a szülő megkezdett, hanem új utat, más szellemet diktált és az addig tapasztalt érzésekkel szemben más érzéseket igyekezett ébreszteni. Az utóbbi években könnyen és észrevehetően látszott meg az, hogy az iskolában minden fontosabb annál, hogy a gyermekek tudását gyarapítsák. Egy a nem anyanyelvnek a minden áron és eszközzel való megtanítása, egy idegen nemzeti szellem elplántálása volt a cél. Nagyon jól láttuk azt, hogy az iskolából kikerülő gyermeknek a nemzeti fáncon, a nemzeti éneken kívül tudása a semmivel határos. Azon kívül nap-nap után kellett éreznünk, hogy az iskola nem az a második szülő, aminek szoktuk nevezni. Nem lehet hát csodálni, ha a gyermek és szülő egyaránt félt az iskolától, ha erre az áldozatra csak nehéz szívvel és a kényszernek engedve volt hajlandó.

Az Úr azonban gondot visel s ezt a gondviselést a szülőn keresztül végzi el. Amikor az iskola kapui bezáródnak, a gyermekek ismét visszakerülnek a szülői hajlékba. Visszanyeritek azt a gyermeket, aki az iskolai év alatt a legtöbb idejét távol töltötte föltek. A régi időben ilyenkor csak az volt a szülők közelessége, hogy mindazt, amit az iskola adott, a gyermekkel megtartassák és tovább fejlesszék. Ma azonban ennél több hárul a szülőkre. Ma nagy gonddal és a felelősségérzet teljes tudatában pótolni kell azt, amit a mai iskola elmulaszt. Öntudatra kell ébreszteni, gyarapítani kell tudását és ismereteit, de különösen fel kell világosítani arról, amiről az iskolában aligha hall valamit. A legendák és történetek világán keresztül meg kell ismertetni vele azt a népet és nemzetet, melynek ő is tagja. Meg kell mutatni neki azt az utat, mely egyetlen a sok közül, mely a mai megmaradásunk és jövőnk útja. Meg kell vele ismertetni azokat a nemes eszközöket és módokat, melyekkel e nép boldogulását munkálni lehet. Ezzel a komoly munkával igyekezzetek

pótolni mindazt, amit a mai iskola elmulaszt. Ezen az öntudatos munkán keresztül visel gondot reánk az Isten. Így, ezen keresztül lesz a visszanyert gyermekből a bibliai Izsákhhoz hasonló, Isten és emberek előtt kedves gyermek. *Amen.*

Megnyugtató ígéret.

(Ararátai időkben.) Alapige: I. Mózes 8. 22.

Keresztény Testvéreim! Egy nagyon régi és egyben megnyugtató ígéretéről van szó azokban az ígékben, amelyekel mai beszédem alapjául felolvastam előttetek. Régi az ígéret, hiszen az emberiség őskorában hangzott el, még Nőé idejében és mégis ma is megnyugtató, mert az Ur Isten tette ezt az ígéretet, amint azt a biblia följegyezi. A könnyebb megértés kedvéért emlídem a történetet is, mely az ígéret tételét megelőzte, amely ugyan nem lehet ismeretlen előttetek.

A biblia leírása szerint az első pár embertől elszaporodott emberek annyira rosszak lettek, hogy Isten megbánta, hogy teremtette őket és elhatározta, hogy elpusztítja a föld színéről. Az emberek között azonban volt egy istenfélő jámbor ember, akinek élete és cselekedetei megtetszettek Istennek, miért is Isten ennek az embernek megkegyelmezett, akinek Isten megparancsolta, hogy építsen egy nagy bárkát és az ő házanépével költözzék belé s minden állatból vigyen be oda egy párat. Mikor Nőé mindezekkel elkészült s az emberek ekkorra sem javultak meg, megeredtek az ég csatornái és negyven nap és negyven éjjel esett az eső. Hatalmas víz borított el mindeneket. Elpusztult ember állat egyaránt. Nemsokára a víz apadni kezdett s a bárka megállott az Ararát hegyén. Ekkor Nőé kilépett a bárkából és legelső dolga az volt, hogy az akkori szokás szerint áldozatot mutasson be Istennek. Mikor az áldozat füstje fölfelé szállt — az írások szerint — Isten akkor letekintett a földre s látva a nagy pusztaságot megbánta, hogy elpusztított mindeneket. Ekkor mondta: „Nem átkozom meg többet a földet az emberért és nem pusztítom el többé az élő állatokat mind”. Ekkor tette azt az ígéretet is: „Mig föld ieszén vetés és aratás, nappal és éjszaka, tél és nyár, hideg és meleg meg nem szűnnek”.

Testvéreim! Ez a bibliában följegyzett és nagy vonásokban elmondott történet előzte meg az Isten ígéretét. Nem akarok most arról beszélni, hogy az elmondott bibliai följegyzést ma hogyan is kell érteni, hogy mi a valóság s mi az írói hozzáadás és melyek lehettek a vizözön igazi okai, hiszen az nem képezi mai beszédem tárgyát. Inkább próbáljunk meg a felolvasott ígében, mint Istennek megnyugtató ígéretében elmerülni, abból tanulni és zaklatott lelkünknek megnyugvást adni.

Nem nehéz megállapítani, hogy azóta is és ma is minden úgy van, mint ahogy azt Isten a bibliában leírt ígéretében lefektette. Ez a megállapítás arra késztet és figyelmeztet minket, hogy Istenre mindig úgy gondoljunk és benne mindig úgy bizzunk, mint akinek ígéretei nem üres ígéretek, hanem minden körülmények között beteljesülő valóságok. Nem akarok összehasonlítást tenni az isteni és emberi ígéretek között, hiszen a mi ígéreteink összehasonlíthatatlanok az Istenével, de nem fog ártani, sőt sok tanulság származhatik abból, ha mégis e kettőt megpróbáljuk összehasonlítani egymással.

Nap-nap után, szinte óráról-óra kapunk, hallunk, vagy teszünk ígéretek. Gyermekek a szülőknek, hitvestárs hitvestársának, barátok egymásnak, munkások a munkaadónak, tanuló a tanítónak, hívők a lekipásztornak, polgárok az országnak, kormányok, vagy vezető férfiak a népnek és viszont. Alig telik el pillanat, melyben emberi ígérlet el ne hangzanék. Az a szomorú, hogy ezeknek az ígéreteknek nagyrésze csak ígérlet marad s valóság, beteljesülés alig lesz belőle. Nem, mert emberi ígéretek ezek, melyeknek a beteljesüléshez vezető útját elállja, vagy az emberben élő gyarlóság, vagy a külső körülmények. Sokszor a megbánás állja útját az ígéretek megvalósításának, mert azt talán egy önfeledt, könnyelmű pillanatában tette s miután azt megbánta, nem is teljesíti. Olykor az önzés, az irigység állja útját s néha pedig a külső, az ígértevetőtől független körülmények akadályozzák meg az ígéretek megvalósulását. Bizonyára mindnyájunknak van egy jó csomó tapasztalata, amikor a szívesen fogadott ígérlet, ígérlet marad. Ilyen tapasztalatunk különösen az utóbbi időben szaporodott meg, amikor ugyanis mint egyes, ugyanis mint egy nagyobb csoport tagja, kaptuk az ígéretek, melyek a megvalósulásig sohasem jutottak el. Ez pedig annál jobban fáj nekünk, minél inkább bizzunk az ígéretekben s

minél inkább hittünk azoknak teljesítésében. Nem lehet csodálkozni, ha az annyi sok csalódás után ma nagyon kevés a bizalmunk minden emberi ígérlettel szemben. Kevés még akkor is, ha az a népek sorsát intéző nagyoktól ered, mert tudjuk azt, hogy az ilyen ígéretek is csak emberiek s így ezeknek is útját állhatják az emberi gyarlóságok, szellemi áramlatok, politikai érdekirányzatok.

A nem minden esetben megvalósuló emberi ígéretek fölött azonban van egy más, a minden körülmények között megvalósuló isteni ígérlet melyben nyugodt lélekkel bízhatunk. Néha igaz, hogy az az érzésünk, mintha az isteni ígéretekben is csalódnánk, de csak azért, mert véges emberi értelmünkkel magyarázzuk, a magunk érdekeinek szemszögéből nézzük azokat és azt akarjuk hogy azokból máról-holnapra valóság legyen. Aki pedig így nézi Istennek ígéreteit, az csalódni fog, az könnyen mond ítéletet fölötte. Aki pedig bizalommal néz Isten ígéreteivel szembe s türelemmel vár, az rá fog ébredni arra, hogy Isten ígéretei minden körülmények között beteljesülnek.

Itt vannak Istennek mindjárt azok az ígéretei, amelyeket az irások szerint a vizözön után tett. Bármelyiket vehetem azok közül nem lesz nehéz bizonyítani annak beteljesülését. „Nem átkozom meg többet a földet az emberért” — mondta Isten. Nem is lehet Istennek átka azon a földön, amely ily szép ruhában, ily gazdagon van megterítve. Vagy, amit a napról és éjszakáról, télről és nyárról, melegegről és hidegről mondott, ígért nem úgy van-e ma is? Az éjszakát ma is nappal követi, a hideget meleg váltja föl, nyár után a tél következik. Vagy nézzük a másik ígérletét, mely most legközelebb áll hozzánk, amely szerint: „Míg föld létszen vetés és aratás meg nem szűnnek.” Ezt az ígérletet látjuk beteljesülni ebben az esztendőben is. Az elmúlt ősszel elhintettétek a kenyérnek magvait, vetettétek és most arattok. Igaz, hogy a vetéstől mindez ideig annyisokszor látszott bizonytalannak az aratás. Sokszor az időjárás, a hosszú, kemény tél, olykor a láthatár szélén tornyosuló vészes fellegek, máskor pedig a mind jobban elmérgesedő nemzetközi helyzet, háborús veszedelmek tették bizonytalanná az aratást. És íme mind-ezek eltűntek s elérkezett az aratás, hogy Istennek ígéréte beteljesülhessen.

Nem csoda hát, ha az aratás megérkezésén örvend ma az ember. Nem csak ti, akik közvetlenül foglalkoztok a kenyér terme-

lésevel s így sarlóval kezetekben reggelenként elindulhattok, hogy az acélos kal szokat kékébe kössétek, kalangyába sorakoztassátok, hanem minden ember: műhelyek, irodák, rendelők mindenféle munkása. Nemcsak azért, mert az aratásban végeredményben mindenki kenyere biztosítva van, mert király és koldus, testi és szellemi munkás azt a kenyeret eszi, melyet a földműves termel, hanem azért, mert az aratásban Isten ígéretének beteljesedését látja, mely nem kizárólag a szoros értelemben vett aratásra vonatkozik csupán. A vetés ugyanis egy gyűjtő elnevezés, melybe lényegében beletartozik minden munka, az aratás szintén ilyen gyűjtő elnevezés, mely alatt minden munkának a gyümölcsét, jutalmát értjük. Amikor tehát Istennek ígéretéről beszélünk, azt értjük, hogy a munka és annak gyümölcse meg nem szűnik soha. Ezek szerint tehát minden vetésnek, azaz emberi munkának meg kell, hogy legyen az aratása, azaz a jutalma, amit Isten ebben a mostani aratásban is biztosít. Ezért örvend minden ember, aki dolgozik, az aratásnak. Mondom, az aki dolgozik, mert, aki nem vet, nem dolgozik, az nem is várhat aratásra, jutalomra, mert Isten az aratást a vetés után és nem annélkül ígérte. Ezt pedig nem szabad felednie senkinek, legyen az testi, avagy szellemi munkás, egyes ember, avagy társadalom, egyház, avagy nemzet. Mindenkinek tudnia kell, hogyha aratni akar, akkor előbb el kell végeznie a vetést.

Ezt már tudjuk is, már ebbe bele is szoktunk és szívesen vetünk, dolgozunk, csak tudjuk azt, hogy a vetésnek aratása, a munkának jutalma lesz. Jól esik nekünk és megnyugtat ez a mostani aratás is, mert látjuk, hogy nem volt hiábavaló a vetés, hiszen Isten az ígéretét teljesítette. Nekünk, hamar elcsüggedő embereknek szükségünk van ilyen bizonyosságokra, hogy el ne veszítsük bizalmunkat az isteni ígéretekkel szemben, amikor késik az aratás, a munka méltó jutalma. Sokszor van úgy, hogy a vetéstől az aratásig hosszú idők telnek el, hogy néha elemi csapások nagyon megtizedelik az aratás lehetőségeit, sőt még úgy is van, hogy vetéseinket más aratja, munkáink gyümölcsét más veszi el, aki nem fáradozott érte. Ezek a példák arra is valók, hogy annál inkább tudjuk értékelni Isten szeretetét, mellyel a vetéseket bőséges aratással megáldja. Ilyen ez a mostani aratás is. Sok aggodalom között hintettétek el annak idején a magvakat, föl-föl sóhajtván: kitudja ki fog aratni? Sokszor tekintettétek ki a határookra a kemény télben, az alkalmatlan időkben

s mondogattátok: Ilyen rossz időjárás után milyen aratás várható? Mindezek ellenére Isten csodálatos módon tett bizonyosságot magáról s váltotta be ígéretét, mert gazdag aratással áldotta meg halárainkat.

Testvéreim! Amikor most, a legszebb és legkedvesebb munkáitokat, az aratást végzitek, ezen a beteljesült ígéreten keresztül gondoljatok arra a nagy közös magvetésre, mely fölött évtizedek húzódtak el meddön és higgyetek az eljövendő nagy aratásban, mert Isten így ígérte meg azt nekünk: „Amíg föld léssen, vetés és aratás meg nem szűnnek.” *Amen.*

Az Uristen rendelése.

(Kepehordás után.) Alapige: Józsué 21. 3.

Keresztény Testvéreim! Az elmúlt hét egyik napjának eseménye, mikor is a belsőemberi illemtények egyik részét beszolgáltatátok és a felolvasott alapige, amelyet hallottatok, egy régi történetet juttat eszembe, amely a mai beszédem kiinduló pontját képezi.

Valamikor régen a zsidó nép honfoglaló vezére, Józsué, elvezette a zsidó népet a Kanaán földjére, melyet nagy küzdelmek árán el is foglaltak, amelyet Isten ígért nekik. Mielőtt az elfoglalt területen letelepedtek volna — írja a biblia írója — az Uristen rendelésére Józsué összehívta a zsidó nép vezető embereit, u. n. törzseit és szétszította közöttük Kanaán földjét. Az egyik törzset északon, a másikat délen telepítette le. Voltak, akiket az ország közepébe és voltak, akiket az ország szélén helyezett el. Az egyik törzs a sós tenger jobb, a másik a bal partján talált termékeny talajra. A nyugati és keleti részeket, a Jordán jobb és bal partján elterülő földeket is mind kiosztotta. Föl volt már osztva az egész Kanaán, mikor még mindig volt egy olyan törzs, amelyik nem kapott földet. Mintha megfeledkezett volna róluk a honfoglaló vezér. Ez a Lévi törzs volt. Józsué nem feledkezett meg róluk, sőt szándékosan nem adott földet nekik, hogy egy csoportba telepedjenek le és földműveléssel foglalkozzanak, hanem az ország különböző városaiban osztotta szét e törzs tagjait. Megszabta e törzs tagjainak kötelességét, de megélhetésüket is biztosította.

E törzs a papi törzs volt. Ennek a tagjai végezték a vallásos szertartásokat, magyarázták a törvényeket, az írásokat és ezek mu-

tattak be áldozatokat. Józsué e törzsnek kötelességévé tette, hogy a szidó nép és a hatalmas Isten között ápolják az összekötő kapcsolatot. Amíg a többi törzsek gyermekei dolgoznak, addig ők imádkozással töltsék napjaikat. Ha Isten haragja sújtja e népet, úgy engesztelő áldozatokat mutassanak be, ha pedig megáldotta a nép munkáját, akkor hálaáldozatokkal adjanak kifejezést köszönetüknek. Igyekezzenek odahatni, hogy a nép el ne felejtkezzen Istenről, hogy betartsa az ő parancsolatait.

Józsué azonban nemcsak a kötelességeket írta elő, hanem biztosította azt is, amiből e törzs tagjai megélhessenek. Meghagyta, hogy a többi törzs gyermekei Isten áldásából egy részt a lévítáknak adjanak, mert azoknak nem adott földet és azok más elfoglaltságuk miatt nem tudnak testi életük fennmaradásáról gondoskodni. Így rendezte el Józsué annak idején a zsidó népet, melyet be is tartottak. Szorgalmasan művelték a nekik kiosztott földeket, de a munka után nyert Isten áldásából szívesen adtak a lévítáknak is.

Józsué intézkedése óta évezredek tündek el, mialatt sok változáson ment át az ember, a gondolkodás és sok tekintetben más formát öltött a társadalom berendezkedésének képe. Régi szokások elmaradtak s újak léptek életbe, de az a szokás, mely Kanaán földjének elosztásától kezdődött sok helyen, ha némi változással is, de ma is fenn áll. Az a munkakör, melyben mi lelkészek állítottunk és az a megjutalmazás, melyet ez évben is megadtatok e tekintetben, a multat és a jelent hasonlóvá teszi. Magunkat úgy nézem, mint a régi Lévi törzs tagjait és titeket úgy, mint a többi törzshöz tartozókat. Lássuk azonban azt is, hogy a régi időkből fennálló rendelkezéseknek kiki miképpen tesz eleget.

Amióta Isten Józsué ajkán keresztül megszabta és előírta a Lévi törzsből származók kötelességét, azóta a lelkész — mondjam így — a belső emberek kötelessége keveset változott, inkább kibővült és megszélesedett. Ma is egyik legfőbb kötelességünk az imádkozás, az irások magyarázása, a lelkeknek Isten közelségébe való terelése.

Amíg ti ott künn a munka mezején az ösöktől örökölt, vagy sok verejték árán szerzett földeken végzitek a nehéz munkát és a mindennapok folyton súlyosodó terhe, a testi táplálék megvásárlásának megállást nem ismerő hajszája lelkeknek táplálására alig enged időt, addig nem egyszer kulcsolódik össze kezünk, nem egy-

szer nyilik imára ajkunk éreftetek, munkáitokra kívánó áldásért. Amíg titeket a kenyér gondja űz, addig a hétköznapiakon keresztül egy gondolat foglalkoztat minket: lelkek megfelelő táplálékáról gondoskodni. Sokszor órák hosszat hajlok íróasztalom fölé keresgélve az irások között, kutatva a történelem, a mult hagyományai között és töprengve a jelen eseményei fölött, hogy aztán ha reánk köszönt a hetedik nap és találkozunk itten, szomjas lelkeknek megfelelő táplálékot adhassak. Sok gonddal, nagy körültekintéssel igyekszem eleget tenni annak a kötelességnek, mely lelkek vigyázásában nekem jutott és az élet eseményeiből megnyugtatót vezetni le a ti lelkek számára. Nem gyujtunk máglyát, hogy azon hála, vagy engesztelő áldozatot mutassunk be Istennek, de igyekszünk minden lelket arra készíteni, hogy az imádság által, abban a hálának, a bűnbánatnak áldozata fakadjon. Nem magunk vállaljuk, hogy a haragvó Istent kiengeszteljük, hanem arra az utra igyekszünk terelni titeket, mely a legteközlőbb gyermeket is visszavezeti az örökké megbocsájtó Atyához. Nem mondunk ítéletet, mint régen a Léviták, hanem rávilágítunk az örök Biróra, kinek ítélete a legigazságosabb, melyet ember ki nem kerülhet. Nem egy részrehajló gondolkozással elképzelt szövetség fennmaradását igyekszünk szolgálni, hanem az Atya és fiui viszonyt munkáljuk. E munka az, ami a multban is meg volt. A jelen idők belső embereinek azonban több jutott. A munkamező is kiszélesedett, a munka is megnehezedett. Mi ma a családi békételenségek társadalmi ellentétek, osztálykülönbségek megszüntetésére is elhivatunk. Örökké állítottunk, mely elhivatásban ma a felekezeti türelmetlenség és a faji gyűlölet világában sokkal éberebbnek kell lennünk, mint valaha. Sorsunk fájdalmas sebeinek ma a föltárói, jogaink védelmének hangoztatói mi kell, hogy legyünk, amire eddig nem volt szükség. A mi szívünkön, lelkünkön, mint áram a vezetéken úgy megy át minden elnyomatás, méltatlan mellőzés, vagy kenyértől való megfosztás fájdalma. Nekünk metsző fájdalmat okoz az apák vétke, a fiak bűne, az anyák tévelygése, a leányok romlottsága. Minket szomorúvá tesz a hitetlenség, az egyházhoz való hűség meglazulása, a vallással szembeni közöny, Sion utainak sirása s az áldozatkészség meglazulása. Nekünk fáj a ti fájdalmatok, minket bánt a ti bánatotok, nekünk veszteség a ti veszteségetek.

Lehet, hogy ezt nem mindnyájan látjátok meg. Némelyek ta-

lán nem tudják fölfogni e munka pontosságát. Nem, mert azt sokszor észrevétlenül elhuzódva végezzük s nem úgy, mint az egykori farizeus, aki az utcasarokra állt és ott imádkozott. Némelyek talán azért, mert nem veszik maguknak azt a fáradságot, hogy mérlegre tegyék munkálkodásunkat. Némelyek előtt talán könnyűnek tűnik föl, mert azt lélekkel, lelkesedéssel, mondjam könnyen végezzük, mint akik hivatással és nem pusztán kötelességből, kenyérkeresetből végezzük. Mások pedig azért nem látják be munkálkodásunk fontosságát, mert nem vetettek soha számot azzal, hogy mi is lenne, ha ezt a munkát valaki nem végezné el.

Az a munka pedig, amely a mi kötelességünk, ha azt igaz lélekkel el akarjuk végezni, annyira lefoglal és minden percünket igénybe veszi, hogy más munkát végezni, testi táplálékról gondoskodni nem tudnánk. Magunk és családunk testi szükségleteiről csak akkor tudnánk gondoskodni, ha elhanyagolnók azt a munkát, amelyért ti közéték küldettünk. Erre azonban nem volt szükség, mert úgy a múltban, mint ez évben is, megértettétek az Isten rendelését s nekünk, akik a ti lelketek gondozására hivatunk el, a ti földetek terményéből juttattok. Ugy cselekedtetek ti is, mint régen a zsidó nép a Lévitákkal szemben. Elhoztátok ti is a földjeitekre, munkáitokra küldött isteni áldás egy részét, hogy a mi kenyérünk is biztosítva legyen. Ha valakinek kételye volna afelől, hogy megérdemeljük-e azt, vagy munkánkért soknak tartaná azt, hadd álljon egy példa, amely rávilágít a valóságra.

Egy gazdag kereskedő képet rendelt egy japán festőnél. A kép csak egy kakast kellett, hogy ábrázoljon, de a megrendelő kikötötte, hogy nagyon szép legyen a kép. Egy év múlva a kép után ment. A festő leültette a rendelőt, mert a kép még nem volt elkészítve s azután elővett egy üres vászonlapot és rövid óra alatt megfestette a kívánt képet. A kereskedő meg volt elégedve s megkérdezte, hogy mivel tartozik. Nagy összeget mondott a művész. A kereskedő méltatlankodott, hogy egy rövid órai munkáért annyit kért. A festő bevezette a műterembe és megmutatta azt a sok próbaképet, melynek mindenike egy kakast ábrázolt, amelyeken ő megtanulta egy év alatt azt, hogy rövid óra alatt ilyen tökéletes képet festhetett. Aztán így szól, azt az időt és fáradságot, a sok költést is honorálni kell, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy most a megrendelést megelégedésre elkészíthessem.

Testvéreim! Amikor ti meghoztátok az áldozatot, ne arra a vasárnap délelőtti istentiszteleten elvégzett rövid órai munkára gondoljatok, mint sokan azt teszik, hanem arra a sok évi készülődésre, költsékezésre, fáradságra, amíg alkalmassá lettünk arra, hogy ilyen fontos szerepre vállalkozhatunk és gondoljatok arra a templomon kívüli munkára, melyet elvégzünk, akkor nem találjátok soknak az áldozatot s minket sem fogtok arra érdemtelennek tartani.

Amint a hét végén e beszédtema fölött gondolkodtam, érdekes gondolatom támadt. Elővettem a bibliát és utánna kutattam, hogy vajjon van-e följegyezve ott olyan, aki a Lévi törzs tagjaival szemben kötelességét nem teljesítette? Ilyet nem találtam. Bár a mi egyházközségeink jegyzőkönyveiben se lennének ilyen följegyzések, bár mindenki belátná e régi rendelkezés szükségességét s jószívvel teljesítené azt. Mi megérezzük, hogy milyen gondolatok és érzések között jöttek azok a kévek. Számunkra jóízű kenyér lesz az örömmel hozott kévekből, de keserű abból, melyet csak tessék-lássék hozott valaki. Köszönetünk kifejezésével fejezem be beszédemet és azzal az Istenhez szálló óhajjal, hogy áldja meg a jövőben is a munkát s minket pedig tegyen alkalmassá arra, hogy hivesek és belsőemberek az ő rendelkezésének mindég eleget teheszünk. *Amen.*

Munkálkodjunk.

(Nyári időszakban.)

Alapige: Ján. 9. 4. l. r.

Keresztény Testvéreim! Ebben az időszakban, melyet nyárnak nevezett el az ember, a legserényebb munka folyik mindenfelé. Ha valaki ilyenkor ebből a szempontból megfigyelne egy hetet, könnyen megállapíthatná, hogy ebben az időben alig van pihenés, hogy ilyenkor mindenki siet, mert várja a sürgős és lázas munka. Ezt az időszakot nyugodtan és találóan lehetne elnevezni a munka időszakának is, mert nyáron ez foglalkoztatja az embert, ez tölti be az életet, az egymást követő napokat. Ezekben a napokban bármerre tekintünk, mindenütt csak munkálkodó embereket látunk, bármerre megyünk, mindenütt munkára menő, vagy onnan hazatérő emberekkel találkozunk. Nemcsak az ember, hanem a területen világon annyi sok minden, hasonlóan igyekszik fölhasználni

az időt. A méh nagy igyekezettel dolgozik, hogy mézet gyűjtsön. A hangya minden percet fölhasznál, hogy elraktározhasson. A virág magvakat hoz, a fa gyümölcsöt nevel és így tovább. Mindezt nagy lendülettel folyik a munka. Amikor minden vonalon csak ezt látjuk, a lelket, a gondolkozást is ez tölti be. Ilyenkor a munka és az ezzel kapcsolatos kérdések közelebb lépnek lelkünkhöz, mint bármikor és jobban űznek hajtának annak megértése és megfej-tése felé.

Nem is csoda, ha az embert olykor ezek a kérdések meglepik, hiszen a munka és a vele kapcsolatos kérdések az emberiség legégetőbb problémái voltak, melyekről köteteket írtak már össze, de azért sem csoda, mert ennek a kérdésnek helyes, vagy helytelen felfogásán áll, vagy bukik, él, vagy semmisül meg úgy az egyes ember, mint a társadalom, nemzet, vagy az egész emberiség.

Azok, akik e kérdésekkel foglalkoznak, mind megegyeznek abban, hogy a munka maga egy idős az emberrel. Amikor az első ember a földön megjelent, ott volt vele a munka is, mert emberről csak akkor eshetik szó, amikor a munka is vele van, mivel az embert emberré a munka teszi. Akik a biblia szemüvegén keresztül nézik ezeket a kérdéseket, azok a munka kezdetét onnan számítják, amikor Isten így szólt: „Töltsétek be a földet és hajtátok uralmatok alá”. Tehát Isten megbizta az embert a munkával. Vagy még inkább onnan származtatják a munka kezdetét, amikor a paradicsomkertből kiűzött emkerpárhoz így szólt az Isten: „Ezentul verejtékkel szerezzétek meg a mindennapi kenyeret”. Ezek szerint tehát az ember, legyen az bármilyen életszerepbe beosztva e földön, isteni megbízatástól vezetve kell, hogy munkálkodjék.

Erre a nehéz, de lényegében nagyszerű megbízatásra az ember elég későre ébredt rá. Hosszu századokon keresztül az ember úgy tekintett minden testi munkára, mint Istennek büntetésére, melytől szabadulni igyekezett. A régi pogány világ a testi munkát lealacsonyítónak, az emberhez méltatlannak tartotta, mely az állat, vagy a rabszolga kötelessége és nem az emberé. Ezt a gondolkozást, melyet némely társadalmi osztály sokáig magával hurcolt, osztorozta a szabadság nagy költője Petőfi, amidőn egyik költeményében gunyosan írja:

„Munkátlanság csak az élet,
Van életem, mert henyélek”.

A munkát a keresztény gondolkozás kezdette kiemelni abból a megalázó sorsból, ahová lesüllyesztette volt az ember. Amint az ember ráébredt arra, hogy Isten nemcsak megalkotta a világot, hanem ma is folyton munkálkodik benne, úgy az ember a munkában mind nagyobb és több megtiszteltetést fedezett fel a maga számára. Istennek munkatársai vagyunk, hirdette amikor a munkáról szó esett. Ma már a munkát nem tartja senki lealacsonyítónak, szégyennek és az emberhez méltatlannak s aki mégis kerüli azt, lustának, ingyenélőnek nevezik, akit minden valamirevaló társadalom kiközösít. Igen, mert az ember mind jobban ráébredt a munka értékére, mind inkább belátta azt, hogy a munka mozgatja a világot, mind inkább megértette azt, amint a mult példái fényesen bizonyítanak a munka eredményei mellett és hirdetik azt, hogy minden a munkálkodáson fordul meg.

Néhány évvel ezelőtt egy társaság indult el, hogy Ázsia belsejét fölkutassa. A hatalmas Góbi sivatag közepén az ásatások során egy nagy város romjaira bukkantak. Megállapították, hogy valamikor virágzó élet volt ott, ahol ma beláthatatlan homoksivatag terül el. De valami régi ott talált írásokból azt is megállapították, hogy az ott élő nép a téltenség miatt pusztult el és a munkátlanság miatt semmisült meg. A történelem azonban ellenkező példát is mutat, amikor a munka adott életet egy népnek. Emlékezzetek csak az ótestamentumi zsidó népre. Az Egyiptomba hurcolt zsidó népet kemény munkára fogták, hogy a munka alatt megsemmisüljenek. A nehéz kövek emelése, a sulyos téglák hordása alatt azonban nem-hogy elpusztultak volna, hanem megerősödtek, megedződtek és ki-tudták várni a szabadulás óráját. A munka és küzdelem tartotta meg ezt a népet hosszú esztendőkön keresztül.

Nemcsak a messzi mult tartogat számunkra ilyen példákat, hanem a mindannyiunk által ismert közelmult is hasonló példával oktat és erősíti meg a régi példák tanúbizonyságát. Csak nemrég omlott össze egy nagy világhatalom, mely nem talált más utat, minthogy elfogadja ellenfele sulyos föltételeit. S mindezt az az évtizedes, kényelmes és könnyű élet eredményezte, melyben elpuhult, elpegyhült egy nemzet. Amig e nép ilyen élettel mind közelebb lépett az összeomláshoz, addig ellenfele, akit csak évtizeddel ezelőtt semmisített volt meg, éppen az a világhatalom a két évtizedes komoly munkában, nehéz terhek hordozásában annyira meg-

erősödött, hogy önjerején lépett ki a sírból, melyet a világháború ásott volt neki.

Közelebb lépve e téren önmagunkhoz s ezen a szemüvegen nézve a mi népünket, nekem az a meggyőződés, hogy azt a székely népet, mely e hegyek között az erdélyi medencében él s amelynek mi is tagjai vagyunk, csakis a komoly munka tartotta fenn mindeddig. A világtörténelem kevés népet jegyzett fel olyant, amely több próbát állott volna ki és mostohább viszonyok között élt volna, mint a székely. A külső és belső ellenségek, csaknem szünet nélkül próbálgatták erejét. Olyan hegyeken és völgyeken, sziklás területeken varázsoltá elé mindég a maga táplálékát, ahol minden darab kenyér tizszer annyi verejtéket követelt, mint másutt. Olyan területeken varázsolt termékeny talajt, amelyeket máshol erdők borítanak, vagy vadak legelnek rajta. Talán éppen ezeknek a nehéz életkörülményeknek s az ebből eredő komoly munkának köszönheti, hogy ma is él. Talán éppen ez a munka biztosítja ma is nekünk az élethez való jogunkat. Azért ha néha a sok verejtékért, fáradságért panaszra nyílik a mi ajkunk, ne feledjük soha, hogy ezek a mi fennmaradásunk biztosítékai és csak tovább a jövőt biztosító munkával, mert eljön az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik.

A munka azonban nemcsak egy népnek és nemzetnek biztosítja életét, mint ahogy azt a példák mutatják, hanem éppen úgy az egyes ember életének, jövőjének is legbiztosabb záloga. Ennek igazolására akár magatok is hozhattok fel példát eleget. Sokan — mondjam így — nagy vagyonba születnek bele, de mert még arra a kevés munkára is képtelenek, ami javaikat megtartaná, napról-napra csuszik ki kezükből a vagyon s marad helyette a koldusbot. Hányan vannak, akik a semmiből kezdték s komoly és kitartó munkával tekintélyes javakra tettek szert. Hányan küzdötték fel magukat munkájuk árán a legelső köze. Csak egy néhány közismert ember nevét említem, akiket a komoly és kitartó munka a világ előtt nagyra tett. Stephenson, a gőzgépek feltalálója, bányamunkás volt. Farady, a nagy természettudós, könyvkötőinas volt. Kepler, Kopernicus, Newton egyszerű, szegény gyermekként kezdték az életet. A magyar irodalom jelesei: Arany János, Czuczor Gergely, Tompa Mihály, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor stb. mind szegénysorsu emberek gyermekei voltak és a magyar festő-

művészet büszkesége, Munkácsi Mihály, asztalosinas volt. Valaki mondhatja, hogy a tehetség tette őket nagyra. Igaz, az is hozzájárult, de a komoly munka, a küzdelem, a minden idők fölhasználása segítette ebben. Vagy említem a jelenkor két legnagyobb alakját, akik ma a világ sorsát intézik, ~~Hillert és Mussolinit~~, akik az egyszerű sorból léptek az egész világ élére.

Mindezek arra intenek, hogy dolgozzunk, munkálkodjunk, amíg időnk van, mert eljön az éjszaka, amikor senki sem munkálkodhatik. A költő szavaival intelek:

„Munka, küzdelem az élet
Munkátlanság bűn, halál”.

Testvéreim! Ne értsetek féltre. Én látom a ti sok, nehéz munkáitokat. Tudom azt, hogy titeket erre nem nagyon kell biztatni, mert ez a ti véretekben van. Nem is biztatni akarok, hanem megnyugtatni afelől, hogy helyesen cselekedtek, amikor a munkát nem kerültetek, az időt komolyan fölhasználjátok s a munka jelentőségét helyesen értelmeztetek. Titeket e téren megcsodálhat bárki és töletek sokan tanulhatnak. Hiszen, amikor munkába indultok, csaknem le lehet arcotokról olvasni a költő szavait:

„Munkásság az élet sója,
A romlástól, mely megóvja,
Csak az, aki nem hever
Várhat áldást és sikert”.

Mintha mindeniketeknek az lenne a jelszava: „Vedd hasznát, míg éred a drága időnek, az elrepült napok, mert vissza nem jönnek”. S hogy ez nemcsak öndicséret, a magunk lelkiismeretének pusztá megnyugtatása csupán, hanem valóság, bizonyítják azok az eredmények, amelyeket az utóbbi időkben ezeken a köves, sziklás földeken elértetek.

Munkálkodjunk hát továbbra is testvéreim, mert a munka biztosítja a jelent és jövőt. Őseink munkája biztosította a mi életünket s a mi munkánk biztosítani fogja gyermekeink jövőjét. Munkálkodjunk, int az ige is, mert eljön az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik. Igen, a nappalra éjszaka, a nyárra tél következik s minden életre ráborul egyszer a nagy sötét éjszaka. Ez megmásíthatatlan törvény. Amíg pedig ez a törvény rajtunk is be-

teljesülne munkálkodjunk kitartással, szorgalommal, hogy magunk jólétét, népünk életjogát s gyermekeink jövőjét biztosíthassuk. Amen.

Öntudatos anyának hasonló fia.

(Iskolai év elején!) Alapige: II. Mózes 2. 9—11

Keresztény Testvéreim! Az ótestamentum egyik legnagyobb és legjelentőségtebb alakja Mózes próféta. Élete egészen összekapcsolódik a zsidó nemzet életével úgy annyira, hogy a zsidó nép történelmét nélküle el sem lehetne képzelni. Életéhez annyi sok érdekes és tanulságos történet fűződik, hogy ma annyi ezer év után is élvezettel olvassuk az ő élettörténetét és példának is sok eredménnyel állíthatjuk az élők elé.

Valahol a forró Egyiptomban született, abban az időben, amikor a legszomorubb történetét élte a zsidó nép, amikor a legkegyetlenebb rendelkezések próbálták megfojtani e nép életét. A Nilus habja parancsszóra nyelte el az ujszülötteket, akiket az anyák könnye, az apák bánata kísért el ebbe a különös temetőbe. Mózes azonban megmaradt. A csodálatos véletlen, az isteni gondviselés tartotta meg őt. A gondos anya sokáig rejtegette s mikor már tovább rejtegetni nem tudta a folyó hullámain egy gyékény kosárban utra bocsátotta. Nem sokáig ringatták a hullámok, mert a király leánnyal rátaláltak és kimentették a hullámsírból s a palotába siettek vele. A gyermeknek azonban anya kellett. A gondviselés éppen az édesanyát rendelte melléje, hogy fölnevelje. Azután a királyi palota kényelme vette körül, de a lelkében elhintett magvakat a jólét meg nem semmisíthette. Sem az elkülönítés, sem a kényelem nem tudták elfelejtetni vele, amit az anya tanított, hogy ő is abból a népből való, aki ott künn hordja a nagy köveket, hogy az ő ereiben is az a vér csörgedez, mint annak a fogságban levő, korbáctól szenvedő zsidónak és neki csak az lehet az álma, ami minden zsidóé: megszabadulni az egyiptomi fogságból. Hiába zárta el őt a palota, gondolatban mégis velük volt. Ha sétája közben valamelyik zsidót megszólíthatta kiérzett szavaiból, hogy azzal a néppel érez. Ha alkalom adódott, mindég segített rajtuk. Valami nagy nyugtalanság vett erőt rajta, mert nem érezte jól magát a palotában, az előkelő

emberek társaságában. Mintha megérezte volna az isteni elhivatást, egy belső hang arra kényszerítette, hogy dobja le a biborpalástot, hagyja ott a jólétet és vállaljon egy kockázatos jövőt. Faraó haragja elől elmenekült. Sok nélkülözést látott a menekülés alatt, majd visszatért, mint a küldetésre ráeszmélt vezér és kivezette népét az egyiptomi fogságból.

Amit elmondtam, csak nagy körvonala annak az életnek, amelyet a zsidók e legnagyobb prófétája élt meg. Életének minden egyes szakasza alkalmas arra, hogy az ember hosszasan beszéljen róla, példának állítsa az élő ember elé, mert annyi sok szépet, nemeset, követésre méltóat találhatunk benne. Jelen esetben az ő egész élettörténetéből két momentum kínálkozik elmondásra, mely mély tanulságot rejt magában. Egyik a hivatását helyesen fölfogó és betöltő édesanya, másik az anyai intelmeket sohasem feledő fiú. A két momentum alkalomszerűsége mindég megvolt, de talán sohasem állott közelebb hozzánk, mint ma és sohasem volt időszerűbb az arról való beszélgetés, mint most, amikor egy új iskolai évnek a küszöbét lépjük át.

A biblia leírása szerint Mózes csodálatos módon szabadult meg a reá is leselkedő haláltól. Az anya gondossága már akkor kitűnt, amikor gyermekét vízmentes kosárban helyezte a Nilus habjaira, arra gondolva, hátha valahol messze, ahová a Faraó keze nem ér el, valaki megtalálja, megmenti és fölneveli. Nem is csalódott. Kimentették a vízből és a királyi palotába került. Ott bizonyára tudták, hogy a vízből kimentett gyermek zsidó szülők gyermeke, de arra gondoltak, hogy a gyermek erről mit sem tud s ha tudna is, itt elfeledi azt, mert a környezet egyiptomit formál belőle, aki a zsidót rabszolgának tartja s lenézi. Az volt a cél: eltitkolni származását, elidegeníteni attól a fajtól, ahonnan származik.

A történet szerint a gondviselés éppen az édesanyát küldte melléje, hogy legyen, aki táplálja, nevelje. A gondos anya azonban nemcsak táplálta, tisztán tartotta és öltöztette, hanem a gyermek szívének, lelkének még üres kertjébe nap-nap után elültetett valamit. Beszélt neki az édes anyanyelven, hogy azt ő is megtanulja. Beszélt a dicső multról, zsidóország hajdani nagyságáról. Beszélt az elhagyott otihonról, ahová visszavágyik minden zsidó, arról a szabadságról, melytől megfosztották őket az egyiptomiak. Beszélt a fogság szomorú napjairól. Elmondta, hogy mennyi követ és milyen